

Kutatási Jelentés 2. Magyarország

ASSESS

Sérülékeny bevándorló
csoportok – nők, gyermekek
és emberkereskedelem
áldozatainak – integrációja

Közpolitikai Tanulmányok Központja
Közép-európai Egyetem

Co-funded by the European Union

TÁMOGATÁS

Jelen publikáció az *Assessing Integration Measures for Vulnerable Migrant Groups (ASSESS)* elnevezésű projekt keretében készült, melyet az Európai Bizottság migrációüggyel és uniós belügyekkel foglalkozó főigazgatósága támogatott. A projekt 2013. november és 2015. május között zajlott.

A PROJEKTRŐL

E kutatási jelentés az *ASSESS – Sérülékeny migráns csoportok integrációjának mérése* – elnevezésű kutatási projekt keretében készült, melynek célja a sérülékeny bevándorló csoportok integrációjának feltérképezése tíz európai uniós országban. A projekt három célcsoportja a migráns nők, gyermekek és emberkereskedelem áldozatai voltak. A projekt három célt tűzött ki: egyrészt, hogy az EU tagországokra érvényes egységes módszereket dolgozzon ki az integráció monitorozására e három sérülékeny csoport esetében; másrészt, hogy felmérje az integrációs politikák/ intézkedések sikerességét a már említett sérülékeny csoportok esetében; harmadrészt, hogy ajánlásokat fogalmazzon meg a sérülékeny bevándorló csoportok sikerebb integrációjára vonatkozóan. Az alábbi kutatási jelentés a kutatás első részéhez kapcsolódik. A projektben tíz ország vett részt: Ausztria, Belgium, Bulgária, Görögország, Lengyelország, Magyarország, Málta, Olaszország, Spanyolország és Szlovákia. A projekt honlapján az összes ország hasonló jelentése, valamint az országokat összehasonlító elemzés is megtalálható: <http://www.assess-migrantintegration.eu/partners.html>.

A SZERZŐKRŐL

Messing Vera, PhD, a Közép – európai Egyetem Közpolitikai Tanulmányok Központjának kutatója, valamint a MTA Társadalomkutató Központjának főmunkatársa. Az elmúlt két évtizedben a társadalmi kirekesztés és integráció, a társadalmi egyenlőtlenségek és az etnicitás összefüggéseinek témakörében folytatott kutatásokat, különös tekintettel olyan közpolitikai területekre, mint az oktatás, munkaerőpiac, lakhatás vagy a média. Szociológiából szerzett doktori fokozatot 2000-ben.

Árendás Zsuzsanna, PhD, a Közép – európai Egyetem Közpolitikai Tanulmányok Központjának kutatója. A magyarországi bevándorlók beilleszkedésének kérdésével az utóbbi tíz évben foglalkozik. A korábbi projektek keretében a migráns gyerekek iskolai integrációját, illetve a migránsok tárgyi világát és ezen keresztül, kulturális integrációját kutatta.

Jelen kutatási jelentés kizárólag a szerzők véleményét tartalmazza, mely nem esik feltétlenül egybe a Közpolitikai Tanulmányok Központjának, a Közép – európai Egyetem vagy az Európai Bizottság álláspontjával. Jelen szöveg csakis saját kutatásokhoz tölthető le. A szöveg bármely más célból való reprodukciójához, elektronikus vagy hard copy formában, a szerzők hozzájárulása szükséges. A szöveg idézése, hivatkozása esetén a szerzők teljes nevére, a címre, a kutatási projektre, a kiadás évére, valamint a kiadóra hivatkozni kell.

CENTER FOR POLICY STUDIES

CENTRAL EUROPEAN UNIVERSITY

Nádor utca 9.

H–1051 Budapest, Hungary

<http://cps.ceu.edu>

Sérülékeny bevándorló csoportok – nők, gyermekek és
emberkereskedelem áldozatainak – integrációja

Jogi keretek, szakpolitikai intézkedések és hétköznapi
gyakorlatok Magyarországon

Messing Vera
Árendás Zsuzsanna
Zentai Violetta megjegyzéseivel

2015. február

Köszönetnyilvánítás

Szeretnénk köszönetet mondani mindazoknak, akik segítettek kutatásunkban és e jelentés megszületéséhez értékes hozzászólásaikkal járultak hozzá. Köszönetet mondunk Kovács Andrásnak, az MTA TK Kisebbségkutató Intézete, valamint a Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület igazgatójának, Várhalmi Zoltánnak, az ICCR munkatársának, Örkény Antalnak, az ELTE – TÁTK oktatójának, Melegh Attilának és a KSH Népeségtudományi Kutatóintézet migrációval foglalkozó csapatának. Szeretnénk ezúton is megköszönni a BM munkatársainak, hogy munkánkat információkkal és konzultációs lehetőségekkel segítették. Hálásak vagyunk az általunk megkeresett civil szervezetek – a Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, az Artemisszió Alapítvány, a Jövőkerék Egyesület, az IOM – Hungary – munkatársainak is, akik megosztották velünk tapasztalataikat, továbbá az általunk megkeresett bevándorló szülőknek, gyerekeknek és nőknek. Szeretnénk továbbá megköszönni kollegáknak, Kőszegi Viktóriának a projekt koordinátoraként végzett kiváló munkáját.

Vezetői összefoglaló

- Magyarország sem az Európai Unió csatlakozását, sem a Schengen zónához csatlakozását követően sem vált a bevándorlók célországává. A migráns népesség aránya továbbra is alacsony hazánkban, 2% körül mozog. A harmadik országbeli bevándorlók jelentős hányada határontúli magyar (ukrajnai és szerbiai); európai viszonylatban csekély a valós integrációs kihívást jelentő bevándorlók aránya.
- A szabályozás és közpolitikai keretrendszer nagy vonalakban megfelel az EU normáinak, és ezáltal elérhetővé váltak az ország számára a területre dedikált EU-s források. A legfontosabb szakpolitikai dokumentum a Migrációs Stratégia, mely 2014. január elseje óta hatályos, elsősorban hatósági szemléletű; az integrációval és annak monitorozásával csupán két fejezete foglalkozik. Kutatásunk során azt tapasztaltuk, hogy a bevándorlók társadalmi integrációja nem jelenik meg a szektorális szakpolitikai dokumentumokban (például az oktatásügyben, az egészségügyben, vagy a munkaügy területén) annak ellenére sem, hogy a Migrációs Stratégia a szakpolitikák szintjére delegálta e kérdést. A bevándorlók formálisan számos jogosultságra és szolgáltatásra tarthatnak igényt – oktatás, egészségügyi ellátás, családi ellátások, stb – a valóságban azonban kevés támogatást kapnak ahhoz, hogy minél hamarabb integrálódhassanak a társadalomba.
- A kormányzat számára a bevándorlók integrációja marginális kérdésként értelmeződik, és az EU által elvárt jogszabályok és stratégiai dokumentumok megalkotásán túl nem tapasztalható politikai elkötelezettség e terület iránt. A főbb döntéshozók legjobb esetben is jelentéktelennek értékelik e területet az érintettek alacsony száma és társadalmi integráltságuk amúgy is magas szintje okán.
- A migráns integráció jellemzően projektalapú hazánkban; az integráció feladatát a kormányzat a civil szervezetekhez delegálja és az az általuk pályázott és megvalósított projekteken keresztül valósul meg. A civil szektor régóta aktív és a szervezetek jelentős tapasztalatot, szaktudást halmoztak fel az évtizedek során e téren.
- Egy ilyen kis létszámú és területileg koncentrált népesség esetében lehet akár hatékony stratégia az, hogy a kormányzat civil szervezetekhez delegálja az integráció feladatát. A pályázati rendszer project-jellege ugyanakkor az integrációs tevékenységek fenntarthatóságát és a kiszámíthatóságát veszélyezteti. Ebből adódik, hogy a civil szervezetek – pontosan a project jellegű működés miatt – nem kínálnak szisztematikus megoldást olyan szerkezeti és intézményes problémákra, amelyek akadályát képezik a gyors és sikeres integrációnak, miközben az állami intézmények – Foglalkoztatási Hivatal, EMMI, egészségügy, KLIK – egyáltalán nem foglalkoznak e területtel. Az eredmény, hogy a migránsok nem kapnak érdemi és szisztematikus segítséget az alapvető akadályok leküzdéséhez: a magyar nyelv elsajátításához, a munkaerőpiaci integrációhoz, a diplomáik elismertetéséhez, vagy éppen gyermekeiknek a magyar oktatási rendszerbe való beilleszkedésével együttjáró problémák megoldásához. Ezeket a területeket az integrációs segítség legfeljebb sporadikusan elérhető.
- Különösen problémás terület a nők és gyermekek integrációjának szempontjából a magyar, mint idegennyelv-oktatás intézményes hiánya (mind az iskolákban, mind a felnőttoktatásban); néhány kivételtől eltekintve az iskolák felkészületlensége a magyarul nem beszélő, más kultúrkörből érkező gyerekek befogadásában; a tanárképzésben hiányzó magyar, mint idegennyelv, vagy multikulturális képzések; a külföldi képzettségek elfogadtatásának és honosításának nehézsége; és a kísérő nélküli kiskorúak ellátásának súlyos kapacitás és szakember hiánya.

- Migránsokra vonatkozó adatok alapvetően két típusú forrásból nyerhetőek: adminisztratív adatok formájában a különböző állami szervektől (BÁH, KSH, minisztériumok, rendőrség), valamint tudományos kutatásokból. A legtöbb adat nem nyilvános, illetve a publikált adatokból bizonyos migráns alcsoportokra adatokra nem lehet következtetni (például egyes sérülékeny csoportokra). A KSH migráns almintával bővítette a legutóbbi, 2014-es, munkaerő-felvételét (Labour Force Survey). Ez minden bizonnyal a migránsok integrációjára vonatkozó indikátorok megalkotának az egyik fő adatforrássá válhat a közeljövőben.
- A migrációra vonatkozó és a migráns integráció nehézségeit tárgyaló tudományos szakirodalom bőséges. Ugyanakkor, egyik survey-kutatás sem tekinthető a teljes magyarországi migráns populációra vonatkozóan reprezentatívnak. Létezik olyan adatfelvétel, ugyanakkor, amely jól hasznosítható a sérülékeny migráns csoportok integrációjára vonatkozó indikátorképzés során.
- A nők és gyermekek (migránsok) integrációjára vonatkozó közpolitikáknak és tényeinek értékelése részben lehetséges feladat, az emberkereskedelem áldozatai esetében a jelenlegi keretek között egy ilyen vállalkozást kivitelezhetetlennek gondolunk. Magyarországon nincsenek olyan azonosított esetek, melyek során harmadik országbeli migránsok válnak emberkereskedelem áldozatává, ami természetesen nem jelenti azt, hogy ilyen esetek ne léteznének, inkább arra utal, hogy a rendkívül magas látenciából adódóan ezek láthatatlanok maradnak.

Tartalomjegyzék

Vezetői összefoglaló	V
Rövidítések jegyzéke.....	IX
Bevezető	1
I. Harmadik országbeli bevándorló nők integrációja	5
I.1. Foglalkoztatás.....	5
I.1.1. A harmadik országbeli migráns nők munkaerőpiaci hozzáféréseinek feltételei, illetve az azt elősegítő szakpolitikai intézkedések	5
I.1.2. Munkaerőpiaci szolgáltatások, munkavállalói orientáció, a munkavállalást elősegítő szakpolitikák és programok	7
I.1.3. Harmadik országbeli nők hozzáférése az állam gyermekellátási szolgáltatásaihoz .	7
I.1.4. Iskolai végzettség/ felsőoktatási diplomák elismerése	7
I.2. Oktatás.....	8
I.2.1. Migránsok nyelvi képzése.....	9
I.2.2. A harmadik országbeli nők szakmai képzettségét elősegítő programok	9
I.3. Társadalmi befogadás.....	10
I.3.1. Szakpolitikai szolgáltatások: szociális juttatásokhoz való hozzáférés.....	11
I.4. Aktív állampolgárság	12
I.4.1. Civil társadalom, a közösségi életben való részvétel.....	13
I.5. Antidiszkrimináció	13
II. A harmadik országbeli migráns gyerekek integrációja	20
II.1. Oktatás	20
II.1.1. Iskolai beiratkozás	20
II.1.2. Óvodai, iskolaelőkészítő beiratkozás	22
II.1.3. Integrációs gyakorlatok az iskolában	22
II.1.4. Pedagógusképzés, interkulturális nevelés.....	23
II.1.5. Középszintű beiratkozás, korábbi iskolai bizonyítványok elismerése	23
II.2. Az oktatás minősége	24
II.2.1. Nyelvi felkészítés	24
II.2.2. Iskolai tanterv	25
II.2.3. Civil szervezetek tevékenysége a migráns oktatásban	25
II.3. A harmadik országbeli migráns gyerekek szociális befogadása.....	25
II.3.1. Szociális segítő programok.....	25
II.3.2. Célzott interkulturális programok.....	26
II.3.3. Küzdelem a gyermekszegénység és a társadalmi kirekesztés ellen	26
II. 4. A Gyámság kérdése és kísérelő nélküli kiskorúak	26
II.4.1. Esettanulmány: Fót, kísérelő nélküli kiskorúak otthona	27
III. Emberkereskedelem áldozatai.....	31

III.1. Bevezető: Azonosított esetek hiánya	31
III.2. A maradáshoz való jog	32
III.2.1. Áldozatok beazonosítása	32
III.2.2. Gondolkodási idő joga	32
III.2.3. Tartózkodási engedélyhez való jog	32
III.3. A jóléti juttatásokhoz való hozzáférés	32
III.4. Speciális szükségletekkel bírók az emberkereskedelem áldozatai között	33
III.4.1. Iskoláztatás	33
III.4.2. Munka.....	33
III.4.3. A harmadik országbeli emberkereskedelem áldozatainak integrációjára vonatkozó indikátorok.....	34
Konklúzió	35
Interjúlista.....	38
Referenciák.....	39

Rövidítések jegyzéke

BÁH	Bevándorlási és Állampolgársági Hivatal
EU-SILC	European Union Statistics on Income and Living Conditions
FR	Foglalkoztatottsági ráta
ICCR	The Interdisciplinary Centre for Comparative Research in the Social Sciences
KBNY	Központi Bevándorlási Nyilvántartás
KI	Korai iskolaelhagyók
KSH	Központi Statisztikai Hivatal
LFS	Labour Force Survey
MIPEX	Migrant Integration Policy Index
NFSZ	Nemzeti Foglalkoztatási Szakszolgálat
NGO	Non Governmental Organization
NUTS	Nomenclature of Territorial Units for Statistics (az Eurostat által kifejlesztve)
TÁRKI	TÁRKI Társadalomkutató Intézet
TEGYESZ	Területi Gyermekvédelmi Szakszolgálat

Bevezető

Jelen kutatási jelentés az *Assessing Measures for Vulnerable Migrant Groups (ASSESS)* – *Sérülékeny migráns csoportok integrációjának mérése* – elnevezésű projekt keretében készült, amely a harmadik országbeli migránsok három sérülékeny csoportjára – nők, gyerekek és az emberkereskedelem áldozatai – fókuszál és az integrációjuk monitorozását kísérel meg. E jelentés a projekt második szakaszában készült, azzal a céllal, hogy áttekintse a harmadik országbeli migráns nőkre, gyerekekre, és emberkereskedelem áldozataira vonatkozó jogi kereteket és szakpolitikai intézkedéseket, valamint – a rendelkezésekre álló adatokat felhasználva – integrációs indikátorokat képezzen az említett csoportokra vonatkozóan. A kutatási jelentés – a tíz országot lefedő összehasonlító – vizsgálat szempontjai mentén kialakított, meglehetősen merev struktúrát követ, ebből következik, hogy néhol a magyar viszonyokban kevésbé releváns szempontokat is tartalmaz.

A feladat nagy kihívást jelentett több okból is. A magyarországi migránsok csekély népesség aránya miatt nem használhatóak a lakossági survey-k adatai, mivel csupán néhány migráns került egy 1 000 vagy 2 000 fős mintába. Tehát integrációs indikátorok generálása a rendelkezésre álló adatokból eleve nehéz, ha nem éppen lehetetlen vállalkozás. További nehézséget jelentett a jogi szabályozások és szakpolitikák, valamint a hétköznapi migráns tapasztalat között húzódó éles diszkrépancia. Emiatt úgy döntöttünk, hogy kutatásunkban eltérünk az előre megadott módszertani előírásoktól és megkísérelünk a szakpolitikai és szakértői elemzések mögé nézve alaposabban feltárni az érintett migránsok helyzetét. Többükkel interjút készítettünk, hogy részletesebben megismerhettük személyes tapasztalataikat, az integráció egyéni történeteit és azon nehézségeket, melyekkel napi szinten kénytelenek megküzdeni.

Terepmunkánk során 15 interjút készítettünk¹. A projekt első fázisában megvalósult húsz szakértői interjút kiegészítve, további interjúkat is készítettünk állami aktorokkal (minisztériumokban, a rendőrségen), a migráns gyerekek szakellátásában dolgozókkal, valamint bevándorló nőkkel. Ezen túl, olyan tudományos munkatársakkal és szakpolitikákra specializálódott kutatókkal is beszélgettünk, akik a migránsok integrációjáról, valamint a rendelkezésre álló adatokról, valamint azok értelmezhetőségének korlátairól osztották meg véleményüket.

Amint arról már korábban szó esett, Magyarország nem elsődleges migrációs célország; továbbra is leginkább tranzitországgént szerepel, a kelet-nyugati legális és illegális migrációs tranzitvonal mentén. Az 1989 utáni politikai és társadalmi átalakulásokkal járó, és az egész régiót érintő gazdasági nehézségek nem tette vonzóvá Európa e részét a bevándorlók számára; arányuk hazánkban továbbra is kifejezetten alacsony (a teljes lakosság 2%-a). Az országba érkezők jelentős része a környező országok magyar nemzetiségű állampolgára, mivel Magyarország bevándorlási politikája egyértelmű előnyben részesíti az etnikailag magyar migránsokat. Ugyanez az összefüggés vonatkozik a harmadik országbeli migránsokra is, akiknek jelentős része ugyancsak etnikailag magyar, és elsősorban Ukrajnából és Szerbiából érkezik.

Állami tisztviselőkkel készült interjúinkból az derül ki, hogy kormányzati szinten a migráns integráció marginális ügyként jelenik meg: hasonlóképpen, a szakpolitikai keretek gyengék; az egyetlen olyan szakpolitikai dokumentum, mely kifejezetten a migránsokkal foglalkozik a Migrációs Stratégia², melyet 2013-ban fogadott el a kormány. E dokumentum fajsúlyosan hatósági fókuszú: migráció-menedzsmenttel foglalkozik, különös tekintettel a határok

¹ Az interjúalanyok részletes listája a tanulmány végén található.

² Migrációs Stratégiaként emlegetjük röviden a továbbiakban a dokumentumot, melynek teljes megnevezése „Migrációs stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014-2020-as ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiai tervdokumentum.”

védelmére, az illegális migráció elleni lépésekre, menekültügyre, valamint a nemzetközi védelem biztosítására. Csupán egyetlen fejezete foglalkozik a migránsok integrációjával, amelynek értelmében az egyes szektorális szakpolitikák feladata a beilleszkedés elősegítése, ám sem a munkaügyi, szociális, vagy oktatásügyi törvényekben migránsok integrációjáról nem esik szó.

Amint azt korábban részletesen kifejtettük, a legnagyobb kihívást feladatunk szempontjából, azaz, hogy indikátorokat képezzünk egyes sérülékeny migráns csoportokra vonatkozóan, az jelentette, hogy a harmadik országbeli migránsok alacsony számából adódóan e csoport „láthatatlan” a hagyományos survey-kben és így az indikátor-képzés alapjául sem szolgálhatnak. Kétfajta forrás használata merült fel: (1) népszámlálási adatok, melyek az ország teljes, adott pillanatban itthon élő népességére vonatkoznak, ám erre tíz évente kerül csak sor, és a kérdések sem fedik le az indikátorok által meghatározott területek többségét; (2) a Labour Force Survey (LFS), mely nagy mintanagyságából adódóan lehetővé teszi, hogy adatokat nyerjünk belőle a harmadik országbeli migránsokra vonatkozóan is (kb. 100 harmadik országbeli migráns kerül a mintába). Viszont ha ezt a mintát tovább bontjuk alcsoportokra, vagyis harmadik országbeli nőkre, gyerekekre, ez is túl kicsivé válik és elveszíti érvényességét.

A KSH 600 fős kiegészítő migráns mintát készített 2014-ben a korábbi LFS adatokhoz. Az adatok még nem hozzáférhetőek³, de ez bizonyára fontos forrásává válnak a bevándorlók integrációjára vonatkozó ismereteinknek és az ezzel kapcsolatos indikátoroknak. Az LFS további problémája, legalábbis jelen tanulmány szempontjából, hogy a felnőtt (15-75 év közötti) populációra fókuszál, következésképpen a gyerekekre vonatkozóan csak korlátozott – a szülőktől származó adatok erejéig – használható⁴.

Egyéb, európai összehasonlító adatsorok, úgy mint az EU SILC vagy a European Social Survey sokkal kisebb mintákkal rendelkeznek (1 500-2 000 közötti elemszámmal), melyekben a harmadik országbeli migránsok száma annyira kevés, hogy semmiféle elemzésre nem adnak módot (2-4 harmadik országbeli migráns esik bele általában) e migráns népesség integrációjára vonatkozóan.

Az elmúlt öt évben ugyanakkor számos survey készült kimondottan harmadik országbeli migránsokra vonatkozóan. Mindegyik más mintavételi módszert alkalmazott, és így különböző populációkat reprezentál, ugyanakkor ezekből viszonylag pontos képet kaphatunk a harmadik országbeli migránsok integrációjára vonatkozóan. Az alábbi jelentésben alapvetően e két surveyből fogunk idézni:

Migránsok Magyarországon (2009) (az EU Integrációs Alapjának finanszírozásával), melynek mintanagysága 1 200 fő volt⁵. A minta lefedte Magyarország hat legnagyobb bevándorló csoportját: kínaiak, vietnámiak, törökök, arabok, ukránok, valamint kisebbségi magyarok Ukrajnából és Szerbiából; a népszámlálás alapján e hat csoport a hazai harmadik országbeli migránsok 80%-át teszik ki, tehát elég jól lefedi a hazai bevándorlókat. A kutatás központi kérdése az volt, hogy vajon mutatkoznak e különbségek a különböző csoportok integrációs mintázataiban. Ebből adódóan a mintavétel úgy történt, hogy valamennyi migráns csoport egyenlő mértékben szerepelt benne (200 fő csoportonként), függetlenül tényleges lakossági arányuktól. Tehát e kutatás alapján nem kapunk megfelelő –reprezentatív– képet ad a harmadik országbeli migránsok integrációjára vonatkozóan, viszont kiválóan alkalmas arra, hogy megismerjük az egyes migráns csoportok integrációs stratégiáit, illetve egymással összehasonlítsuk azokat.

³ Az adatok várható publikálásának dátuma 2015 júniusa lesz.

⁴ Az ASSESS projekt gyerekeknek nevezi a 0-18 életkor közöttieket.

⁵ Ez a survey hólabdás mintavételi eljárással készült, tehát nem a válaszadók kiválasztása nem véletlenszerű és a minta ezért nem is reprezentatív.

Az *Immigrant Citizen Survey (2012)* elnevezésű kutatási projekt 1 200 főt keresett fel. Mintavétele nagyon innovatív és alapvetően eltért a 2009-es kutatásától; az ún. „aggregációs központok” elnevezésű mintavételei módszert használta, mely kiválóan alkalmas a nehezen elérhető csoportok körében történő mintavételre. A módszer nem vezet teljes mértékben reprezentatív mintához, de elég jól megközelíti azt. A kutatás harmincöt származási csoportot ölel fel; a megkérdezettek 49,5%-a a volt Jugoszlávia illetve a volt Szovjetunió utódállamaiból érkezett, 24,7%-a Délkelet-Ázsiából (Kína, Vietnám), és 13,3% muszlim hagyományú országokból. A survey erőssége, hogy a válaszadók anyanyelvükön szólalhattak meg.

Végül a harmadik kérdéskör, melyet e tanulmány bevezetőjében érintenünk kell, a sérülékenység kérdése. Az ASSESS projekt módszertani dokumentuma részletesen megindokolja, hogy miért tekint a harmadik országbeli nőkre és gyerekekre sérülékenyként, ugyanakkor meg kell jegyezzük, hogy Magyarországon e csoportok nem szükségszerűen sérülékenyek. Számos szempontból – úgy mint, az iskolai végzettség szintje, foglalkoztatottság, lakhatási körülmények – az integrációs indikátorok is azt mutatják, hogy jobb helyzetben vannak, mint a hazai átlag. Az ide vonatkozó tudományos szakirodalom ismeretében elmondhatjuk, hogy a „sérülékenység” társadalmi struktúrák és kapcsolatok eredménye; ebből következően az integráció elemzése is ezen struktúrák és kapcsolatok vizsgálata mentén kellene, hogy történjen. Vannak szituációk, amikor az egyén sérülékennyé válik, például kísérő nélküli kiskorúként érkezni egy alapvetően sérülékeny szituációt jelent.⁶ Hasonlóképpen, harmadik országbeli nőként elvált helyzetbe kerülni lényegesen nagyobb sérülékenységet jelenthet másokhoz képest, különösen, ha az érintett személy házasság alapján, vagy férje munkavállaláson alapuló tartózkodási engedélye kapcsán kapott tartózkodási engedélyt. Ugyanakkor, harmadik országbeli nőnek, vagy gyermeknek lenni önmagában még nem jelent nagyobb sérülékenységet véleményünk szerint. Ugyanezt mondták el a megszólaltatott szakértők is az általunk készített interjúkban. Többen hangsúlyozták, hogy az integrációs szakpolitikai keret nem fókuszálhat egyes alcsoportokra, mivel azok nem tekinthetők egységesen sérülékenyek. Kivételt képeznek az emberkereskedelem áldozatai.

Annak érdekében, hogy kontextualizálni tudjuk tanulmányunk eredményeit, szükségesnek tartjuk röviden jellemezni a három vizsgált csoportot.

A KSH legfrissebb adatai szerint⁷, a Magyarországon élő nem-magyar állampolgárságú népesség 45%-a nő (26 895 fő). Az ország egészéhez képest nagyon kedvező a korösszetétel: 11% gyerek (0-14 év közötti), 6% 15-19 év közötti, 25% fiatal felnőtt (azaz 20-29 év közötti), további 20% 30-39 év közötti, 16% 40-49 év közötti, és csak 11% a 60 év feletti. A családi állapot tekintetében a KSH adatok nem tesznek különbséget harmadik országbeli és EU állampolgárság alapján: az összes bevándorló nő 46%-a egyedülálló, 40%-a házas, és 14%-a elvált vagy özvegy. A harmadik országbeli nők fele ázsiai származású, többségében Kínából és Vietnámból érkeztek, míg 36%-uk európai származással rendelkezik, főként Ukrajnából, Oroszországból és Szerbiából érkezett; az afrikai és amerikai nők kisebb közösséget alkotnak (az összes harmadik országbeli nő 5% és 8%-a).

A KSH adatok életkori felosztása (0-14 és 15-19 közöttieket különít el), nem felel meg az ASSESS kutatásban használt kategóriának a gyermekek vonatkozásában (utóbbi 0-18 éves korig terjedő korcsoportot tekint a gyermekeknek). Ebből következően, tanulmányunkban a 0-19 éves korcsoportra vonatkozó adatokat fogunk közölni: a harmadik országbeli gyerekek 60%-a ázsiai hátterű (e gyerekek fele kínai), 22% európai származású (ukrán, szerb és orosz), 9% afrikai származású, és további 9% az amerikai kontinensről érkezett. A harmadik országbeli migráns gyerekek kétharmada 14 év alatti, és harmaduk 15-19 év közötti. A gyerekek csaknem fele (48%) lány.

⁶ Ugyanakkor harmadik országbeli gyermekként, családban élve, nem jelent feltétlenül sérülékeny helyzetet.

⁷ Az adatok és a KSH-tól származnak; 2014-ben keletkeztek és a megelőző évre, 2013-ra vonatkoznak.

I. Harmadik országbeli bevándorló nők integrációja

Magyarország Migrációs Stratégiája⁸ hangsúlyozza, hogy „a Magyarországon élő külföldiek (nemzetközi védelmet élvezők, uniós polgárok, harmadik országok állampolgárai) számára biztosított jogosultságok széles körűek, ugyanakkor szétszabdaltan, az egyes tartózkodási jogcímekre vonatkoztatottan, és alrendszerre lebontottan jelennek meg” (70. o.). A formálisan garantált juttatásokhoz való hozzáférés tehát a hétköznapokban nehézkes. Ennek legfőbb oka, hogy azok egyes szakpolitikák részeként, szétszabdaltan jelennek meg, és a különböző jogi kategóriákba sorolható migránsokhoz kötődnek. Magyarország nem rendelkezik egy olyan komplex integrációs stratégiával, mely valamennyi migránsra vonatkozatható volna és egyesítené a különböző alapon kiszabható juttatásokat. Ugyancsak hiányzik a megfelelő intézményi háttér, amely az integrációs erőfeszítéseket koordinálná.

I.1. Foglalkoztatás

A harmadik országbeli migránsok letelepedési engedélyére vonatkozó szabályozások rendkívül szigorúak, különös tekintettel a foglalkoztatottság követelményére. Az érintett személynek munkahellyel, illetve stabil jövedelemmel kell rendelkeznie a letelepedési engedélymegszerzéséhez.⁹

Tartózkodási engedélyt kaphat az érintett továbbá, ha családegyesítési szándékkal, vagy tanulmányi célból érkezik az országba. Az előbbiekből adódóan, a harmadik országbeli migránsok munkaerőpiaci helyzete és foglalkoztatottsági rátája nem rosszabb, mint a többségi társadalomé. Az Eurostat Labour Force Survey adatai szerint, a harmadik országbeli migránsok munkanélküliségi rátája megegyezik a többségi társadalom tagjájéval. A nemek közötti különbségek azonban eltérőek: a magyar népességben az eltérés a férfiak és a nők foglalkoztatottsági rátája között 12%, míg a harmadik országbeli migránsok esetében az eltérés nagyobb, 20%-os. A 2009-es és 2012-es survey-k adnak részletesebb eligazítást a migránsok munkaerőpiaci integrációját illetően. Ezek alapján elmondható, hogy a harmadik országbeli migráns nők jelentős hátrányt szenvednek a magyar munkaerőpiacon a többségi lakosság nőtagjaival és a harmadik országbeli migráns férfiakkal összevetve.

I.1.1. A harmadik országbeli migráns nők munkaerőpiaci hozzáféréseinek feltételei, illetve az azt elősegítő szakpolitikai intézkedések

Amint arra korábban utaltunk, a tartózkodási engedély megszerzésének legfontosabb feltétele a munkahely, ezért meglehetősen kevés figyelem jut a harmadik országbeli bevándorlók (és nők) munkaerőpiaci integrációjára. Ugyanakkor, a *Munkavállalást Segítő Törvény (1991/4)* említ olyan migránsokat, akik már régebben élnek az országban és rendelkeztek munkahellyel korábban. E törvény értelmében, ha a harmadik országbeli migráns tartózkodási engedélyét egy integrált kérelmezési rendszer keretei között szerezte¹⁰ és legalább hat hónapig alkalmazásban állt, ugyanolyan juttatások és munkaerőpiaci szolgáltatások illetik, mint a magyar állampolgárokat. Más harmadik országbeli migránsokat nem illetik meg a munkaerőpiaci szolgáltatások: nem kaphatnak munkanélküli segélyt, nem regisztrálhatnak a munkakeresők

⁸ Az 1698/2013. (X. 4.) Korm. határozattal elfogadott Migrációs Stratégia és az azon alapuló, az Európai Unió által a 2014-2020. ciklusban létrehozásra kerülő Menekültügyi és Migrációs Alaphoz kapcsolódó hétéves stratégiai tervdokumentum

⁹

http://www.bevandorlas.hu/jomla/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=45&Itemid=385&lang=hu#

¹⁰ A tartózkodási rendszerre vonatkozó integrált kérelmezési folyamat a következő esetekben lép érvénybe:

- Ha a kérelmező bizonyos munkaadóval készül munkaszerződést kötni
- Ha a kérelmező munkaviszonyba kíván lépni és családegyesítési kérelmet ad be, vagy EU Kék Kártyáért folyamodik

hivatalos nyilvántartásába és semmilyen más munkakeresői, munkanélküliekre vonatkozó segítség, támogatás nem illeti meg őket. Egy kormánytisztviselővel készített interjú során azt az információt kaptuk, hogy a harmadik országbeli migránsokra nem tekinthetnek az aktív munkaerőpiaci programok célcsoportjaként, mivel őket eleve állással rendelkező csoportként kezelik (hiszen ezen okból vannak hazánkban) vagy, azon ritka esetekben, amikor nincsenek alkalmazásban, az államnak nem feladata az ő munkaerőpiaci integrációjuk megsegítése.

Az önfoglalkoztatás a harmadik országbeli migránsok munkaerőpiaci elhelyezkedésének egyik domináns formája, háromszor gyakoribb, mint a többségi társadalom tagjai esetében (29, 9%, szemben a többségi 10, 6%-al a 2007-2012-es időszakban).¹¹ A rendelkezésre álló adatok szerint egyes migráns csoportok esetében (pl. a vietnámiak, kínaiak, arabok) az önfoglalkoztatás a munkaerőpiacra való belépés meghatározó formája (62-75%-ra jellemző ez a forma).¹² Ugyanakkor, a magyar állam semmiféle segítséget nem nyújt a migránsoknak a vállalkozóvá válás folyamatában. A saját vállalkozásokra vonatkozó legutóbbi törvényi szabályozás (2010) jelentős engedményeket tesz a harmadik országbeli migránsok számára a magyar munkaerőpiacra való belépésre vonatkozóan. A *115/2009-es törvény*, mely a magyar szabályozást az EU jogi kereteivel harmonizálta, a nem-európai uniós ideiglenes munkavállalók, diákok, vagy humanitárius okokból itt tartózkodók számára is lehetővé tette a vállalkozóvá válást. Korábban csak magyar állampolgárok, EU állampolgárok, elismert menekültek, vagy tartós letelepedési engedéllyel rendelkezők előtt állt nyitva ez a lehetőség.

Mindemellett rontja az összképet, hogy a migránsok számára nem érhetőek el a vállalkozás indítással, jogokkal kapcsolatos információk; ezek csak magyar nyelven hozzáférhetőek, mivel a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat (NFSZ), vagy a Gazdaságügyi Minisztérium nem üzemeltet a magyaron kívül más nyelven működő információs felületet, weblapot.

Az önfoglalkoztatást illetően kevés adat áll rendelkezésre nemek szerinti bontásban. Az egyetlen adatforrás, mely némi információt szolgáltat az önfoglalkoztatás terén tapasztalható nemek közötti egyenlőtlenségekről, a 2009-es „Migránsok Magyarországon” elnevezésű survey. Ezen adatok alapján egy jelentős eltérés látszik kirajzolódni nők és férfiak között: a vietnámi nők sokkal inkább válnak önfoglalkoztatottá, mint a vietnámi férfiak. A török nők ezzel szemben sokkal kisebb valószínűséggel válnak önfoglalkoztatottá, mint a férfiak. Más migráns csoportoknál nincs jelentős eltérés nemek tekintetében.

Közalkalmazottá csak tartós letelepedési engedéllyel rendelkezők válhatnak. Kevés adat áll rendelkezésre a tényleges helyzetre vonatkozóan, a hivatalos regiszterek, adatforrások ugyanis ilyen jellegű információval nem szolgálnak. Az egyetlen adatforrás e téren az Immigrant Citizen Survey, mely rákérdezett az alkalmazás formájára. A válaszokból kitűnik, hogy a harmadik országbeli nők esetében az állam elhanyagolható mértékben jelenik meg munkaadóként. Kivételt képeznek a szerbiaiak, akiknél az állami, illetve a non-profit szektor jelentős munkaadó (e két kategóriát egyesíti a survey), az összes többi származási csoport esetében 5- 6% körül mozog ez az arány. Mivel a non-profit szektor is része ezen adatnak, és sejtjük, hogy az általában nemzetközi kapcsolatokkal rendelkező NGO-k számára a külföldi származás jellemzően nem jelent hátrányt, elmondhatjuk, hogy az állami szféra gyakorlatilag nem játszik szerepet a harmadik országbeli nők foglalkoztatásában.

Kutatásunk során nem talákoztunk semmiféle állami szintű szabályozással, támogatással, vagy programmal, mely a harmadik országbeli nők munkaerőpiaci elhelyezkedését támogatta volna. Ilyen jellegű segítség egyedül a civil szférából érkezik, az Európai Integrációs Alap támogatásával. A Jövőkerék Alapítvány a közelmúltban egy kétéves projektet indított, melynek célközönsége éppen a harmadik országbeli nők voltak, és célja az ő munkaerőpiaci helyzetük javítása, segítése. A komplex program személyiségfejlesztést, individuális coaching-ot,

¹¹ Hárs Á. számításai az LFS alapján (Hárs 2013).

¹² Hárs Á. számításai a 2009-es Immigrants in Hungary survey alapján (Hárs 2013).

szakmai életrajzírásra irányuló workshopot, munkaügyi tanácsadóval való személyes konzultációkat, próbainterjúkat tartalmazott, illetve keretében a tágabb értelemben vett személyiség- és érdekérvényesítés-fejlesztési elemeket is magába foglalt. Az 5- 8 fős csoportok nyelvi alapon szerveződtek (volt egy magyar nyelvű illetve egy angol nyelvű csoport, utóbbiban tolmácsolás is folyt angolról egyéb pl. arab nyelvre). A résztvevők egy része a projekt ideje alatt talált munkát, mások a projektet követően is munkakeresőben voltak, ám mindenki szerint sokkal jobb esélyekkel vágtak neki az interjúknak. Amint a civil szervezetnek dolgozó egyik coach elmondta a vele készített interjú során, a projekt célja nem elsősorban az, hogy mindenki számára azonnal munkát találjon, bár nyilvánvalóan a hosszútávú cél ez volna. Elsődleges célkitűzésük, hogy a harmadik országbeli nőket, akikkel kapcsolatba kerülnek, kedvezőbb helyzetbe hozzák a magyar munkaerő-piacon.

1.1.2. Munkaerőpiaci szolgáltatások, munkavállalói orientáció, a munkavállalást elősegítő szakpolitikák és programok

A Migrációs Stratégia hangsúlyozza, hogy a hosszútávú tartózkodási engedéllyel rendelkező bevándorlók, az elismert menekültek, illetve az ideiglenes védelem alá esők jogosultak rá, hogy részt vegyenek különféle munkavállalói tréningeken és pályamódosításra irányuló képzéseken, melyek a munkaerőpiaci szolgáltatások részét képezik. A többi migráns csoport esetében, tartózkodásuk jogi alapja éppen a stabil munkahely és a rendszeres bevétel. Ebből következően, a harmadik országbeli nők nem részesülnek az állam által szervezett és működtetett munkavállalói orientációs képzéseken vagy elhelyezkedési tanácsadásban. Az e téren aktív civil szervezetekkel és a migránsokkal készített interjúkból egyaránt az derül ki, hogy ismereteik szerint ilyen fajta szolgáltatások az állam részéről nem léteznek. Hivatalos adatkérésünkre, melyet a Nemzeti Foglalkoztatási Hivatalhoz nyújtottunk be, az a válasz érkezett, hogy nem nyújtanak semmiféle szolgáltatást migránsoknak általában, és ezen belül harmadik országbeli migránsoknak sem.

1.1.3. Harmadik országbeli nők hozzáférése az állam gyermekellátási szolgáltatásaihoz

A nők legfőbb hátránya munkaerőpiacon abból fakad, hogy többségük anyja is egyben, és kiskorú gyermekekről kell gondoskodnia életének (és munkaerőpiaci karrierjének) egy jelentős időszakában. Nemzetközi összehasonlításban Magyarországon viszonylag fejlett és nagyon széleskörűen hozzáférhető a gyermekellátás rendszere és intézményei. Azok a bevándorlók, akik három hónapos tartózkodást meghaladó időszakra jogosító tartózkodási engedéllyel és lakcímkártyával rendelkeznek, ugyanúgy élhetnek a rendszer szolgáltatásaival, mint a magyar állampolgárok: jogosultak az általános három évre kiterjedő gyermekgondozási díjra, és/vagy gyermeküket államilag működtetett bölcsődékben és óvodákban helyezhetik el.

Az általános gyermekgondozási segély három évig igényelhető gyermekenként (több gyermek esetében addig kérhető, míg a legkisebb gyermek betölti a harmadik életévét). E havi juttatás összege megegyezik a minimális nyugdíjösszeggel, azaz 28 500 Ft (90 Euro), és a családban nevelt gyermekek teljes számától függetlenül ez az összeg vehető igénybe. Azok az anyák, akik korábban munkaviszonyban álltak, kedvezőbb juttatásra, a GYED-re jogosultak két éven keresztül. Ez a szülést megelőző jövedelem 70%-át jelenti, de az utalható összeg maximált. Amennyiben az anya vissza kíván térni a munkahelyére, a három éves kor alatti gyermekeket bölcsődék fogadják; ám a bölcsődei helyek száma limitált, gyakran hosszú várólisták vannak, a bejutás tehát nem automatikus. Előnyt élveznek azok a gyermekek, akiknek édesanyja munkaviszonyban áll. A bölcsődék nyitva állnak a harmadik országbeli migránsok előtt is, amennyiben hosszútávú tartózkodási engedéllyel és lakcímkártyával rendelkeznek.

1.1.4. Iskolai végzettség/ felsőoktatási diplomák elismerése

A Migrációs Stratégia megállapítja, hogy a „szabályozott foglalkozások” száma ma Magyarországon sokkal magasabb, mint más EU tagországokban. Ebből adódóan, a migránsok

jelentős része – ellentétben más, nyugat-európai országokban élő, hasonló képesítéssel rendelkező migránsokkal – abban a helyzetben találja magát, hogy szakképesítését Magyarországon hivatalosan el kell ismertetnie ahhoz, hogy el tudjon helyezkedni. A Migrációs Stratégia is elismeri, hogy az eljárás jelentős anyagi és adminisztratív terhet róhat a migránsokra.

A külföldi képesítések elismerésére szakosodott hivatal Magyarországon az Oktatási Hivatal alatt működő Ekvivalencia Hivatal. A külföldi diplomák elismertetésére és honosítására vonatkozó szabályozásokat és feltételeket a 2001/100 számú törvény szabályozza. A törvényi szabályozás szerint, a kérelmezőnek rendelkeznie kell tartózkodási engedéllyel és érvényes lakcímkártyával. A kérelemnek számos dokumentumot kell tartalmaznia, valamint azok hitelesített másolatát és fordítását, illetve jelentős eljárási díjat kell fizetnie a kérelmezőnek. A beadott dokumentumok átnézését követően a hivatal további iratokat kérhet be, illetve azok hiteles fordításait is. A hivatal a kérelem beadásától számítva három hónapon belül köteles döntést hozni. Az eljárásról az érintettek a Hivatal honlapján keresztül juthatnak információkhoz, valamint a Gazdaságügyi Minisztérium honlapján a Gyakori kérdések rovatban. Ugyanakkor, egyik honlap sem tartalmaz a magyaron kívül más nyelvű tájékoztatást.

Kutatásunk során nem sikerült szakértői interjút készítenünk a külföldi diplomák elismertetésével és honosításával kapcsolatos eljárásokról, mivel az Ekvivalencia Hivatal vezetője elzárkózott a velünk való találkozás elől.

A migránsokkal készített interjúk számos negatív tapasztalatról árulkodtak a honosítási eljárással kapcsolatosan: egyik interjúalanyunk, egy fiatal mexikói nő, aki állatorvosi diplomáját Mexikóban szerezte, majd mester-fokozaton szerzett diplomát két európai országban (Norvégiában és Ausztriában) arról számolt be, hogy diplomáját szerette volna Magyarországon elismertetni, ám szinte áthághatatlan akadályokba ütközött. Az elismertetés anyagi része okozott számára komoly nehézséget (számos hosszú dokumentum hitelesített fordításának kifizetés, a tetemes eljárási díj), valamint az eljárást rendkívül nehézkesnek és hosszadalmasnak tartotta. Arról számolt be, hogy az adminisztratív folyamat teljesen átláthatatlan és a hivatalos döntés esetleges, miközben folyamatosan újabb dokumentumokat kért be tőle a hivatal, mely hiánypótlásokkal, megítélése szerint, az időt húzták. Az interjú idején annak gondolata érlelődött benne, hogy érdemesebb volna beiratkozni az állatorvosi egyetemre Magyarországon, mert akár gyorsabb lehet elvégezni az egyetemet, mint a korábbi diplomáját elismertetni. Más bevándorlókkal készített interjúk is hasonló tapasztalatokról számoltak be, kiemelve az eljárás jelentős anyagi terhet, valamint annak kiszámíthatatlanságát és a transzparencia teljes hiányát.

I.2. Oktatás

A migránsok iskolázottságára vonatkozó adatok kissé ellentmondásosnak mutatkoznak an, ami nagyrészt abból adódhat, hogy eltérő módszertannal és mintavételi eljárással készültek az egyes survey-k. Azonban valamennyi kutatás egyetért abban, hogy a bevándorlók általános iskolázottsági szintje magas. A magyar átlaghoz képest a harmadik országbeli migránsok általában magasabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, és különösen nagy a felsőoktatási végzettséggel rendelkezők aránya. Az Eurostat adatok szerint, míg a hazai lakosság körében a 25-54 év közötti korosztály 19%-a rendelkezik felsőfokú diplomával, a migránsok között ez az arány 40%. Az Eurostat szolgál információkkal a férfiak és nők közötti különbségek tekintetében: a harmadik országbeli férfiak 54%-a, a harmadik országbeli nők 31%-a rendelkezik felsőoktatási végzettséggel, azaz van egy húsz százalékos meghaladó eltérés a férfiak javára. Más survey-kben azonban ez az eltérés nem jelenik meg. Mindent összevetve elmondható, hogy a harmadik országbeli migránsok iskolai végzettsége lényegesen magasabb a hazai felnőtt lakosénál Magyarországon, ami valószínűleg annak tudható be, hogy a tartózkodási engedélyek kiadását szigorú szűrőkhöz és feltételekhez kötik hazánkban.

1.2.1. Migránsok nyelvi képzése

A Migránciósi Stratégia megállapítja, hogy a sikeres társadalmi integráció előfeltétele a migránsok megfelelő magyar nyelvi képzéshez való hozzáférése. Ugyanakkor, „Magyarországon a beilleszkedési támogatások igénybevételének feltétele, hogy az elismert menekültek és oltalmazottak állami finanszírozásból biztosított, ingyenes magyar nyelvi képzésen vegyenek részt. [...]Míg az elismert menekültek, oltalmazottak az elő-integrációs állomáson rendszeresen a beilleszkedést elősegítő foglalkozásokon vesznek részt, addig a migránsok más csoportjai szűk körben, nem rendszeresen férnek hozzá a hasonló célú szolgáltatásokhoz” – jegyzi meg a Stratégia a jelenlegi helyzetet összegezve. (71. o.)

A harmadik országbeli migránsok magyar nyelv ismeretéről a 2012-es Immigrant Citizen Survey szolgál információval. A magyarul folyékonyan beszélő migránsok aránya elenyészően alacsony, bár e tekintetben meglehetősen nagy különbségek mutatkoznak származási országok szerint. Az Ukrajnából érkezők szembesülnek a legkevesebb nyelvi problémával; az onnan érkezők csaknem fele folyékonyan beszél magyarul (nyilvánvalóan, többségük etnikailag magyar).

A többi migráns csoport esetében a magyar nyelv megfelelő szintű ismerete komoly problémát jelent: az arabok alig 38%-a, a vietnámiak 34%-a, a törökök 29%-a, a kínaiak mindössze 25%-a beszél folyékonyan magyarul. A magyar nyelv magasszintű ismerete nincs összefüggésben a kért iskolázottsági szintjével, sőt az itt töltött évek számával is csak gyengén korrelál. A két legrégebben jelenlévő bevándorló csoport hazánkban a kínai és a vietnámi, sokan közülük mintegy 15 vagy akár 20 éve élnek Magyarországon. Ezek a tények is arra utalnak, hogy hiányzik az az intézményes háttér, mely a magyar mint idegen nyelv oktatást segítené a bevándorlók számára.

Terepmunkánk során is azt tapasztaltuk, hogy a nyelvtanuláshoz nagyon limitált a hozzáférés. Néhány civil szervezet, illetve nyelviskola szervez nyelvtanfolyamokat ugyan, részben (vagy esetenként egészében) az Európai Unió Integrációs Alapjának finanszírozásában. Ezek a lehetőségek azonban ritkák, rendszertelenek, és esetleges, hogy ki, milyen feltételekkel férhet hozzá a tanfolyamokhoz. A magyar, mint idegennyelv oktatás egyik főszereplője a Tudomány Nyelviskola, valamint a Menedék – Migránsokat Segítő Egyesület, Budapesten, amelyek az Integrációs Alap finanszírozásában ingyenes, vagy kedvezményes magyar nyelvi órákat kínálnak harmadik országbeli migráns számára. Kapacitásaik azonban erősen korlátozottak. Más nyelviskola is kínál magyar nyelvi órákat, ám azt piaci áron teszi. Elmondhatjuk tehát, hogy a sikeres társadalmi integráció egyik fontos feltétele a magyar nyelv elsajátítása nem, vagy csak sporadikusan biztosított a hazánkban letelepedni szándékozó bevándorlók számára.

1.2.2. A harmadik országbeli nők szakmai képzettségét elősegítő programok

A megfelelő nyelvtudás hiányában a (szak)oktatáshoz való hozzáférés is problematikusá válik. Interjúink, melyeket olyan kínai és vietnámi bevándorlókkal készítettünk, akik 15-20 éve élnek Magyarországon, arról tanúskodnak, hogy miközben aktívan dolgoztak (kisvállalkozásokat, éttermeket működtettek), a többség nyelvét nem sajátították el, nyelvtudásuk a legszükségesebbekre korlátozódik csupán (vásárlási helyzetek, ügyfelek kiszolgálása).

Valamennyi hivatalos kommunikációhoz (például az iskolaigazgatóval, osztályfőnökkkel vagy orvosokkal történő kommunikációban) tolmácsokra hagyatkoznak. Nyilvánvaló, hogy a nyelvi korlát a valódi társadalmi integrációt lehetetlenné teszi és jelentősen hozzájárul ahhoz, hogy saját etnikai/ bevándorló közösségük falai között maradjanak. Az állami oktatás bármely formája lehetetlenné válik számukra, abból az egyszerű okból kifolyólag, hogy nem beszélnek megfelelő szinten magyarul; a magán oktatási rendszer pedig, ahol a közvetítő nyelv többnyire az angol a magas tandíjak miatt elérhetetlen a többség számára.

Azok a bevándorlók, akik hosszútávú tartózkodási engedéllyel rendelkeznek formálisan jogosultak a középiskolai rendszerbe való belépésre. A gyakorlatban azonban a közoktatás ezen

szegmense azon másod-generációs bevándorlók számára érhető el kizárólag, akik az általános iskolai tanulmányaikat, vagy legalábbis annak egy jelentős részét is hazánkban végezték. A középiskolák oktatási nyelve a magyar, kivételt képeznek ez alól a kéttannyelvű állami iskolák (magyar/angol, német/magyar, kínai/magyar). Valamennyi ilyen iskolába jelentkezhetnek azok a fiatalok, akik 16 év alattiak, vagyis iskolakötelesek, a belépés feltétele ugyanakkor az általános iskolai tananyag alapján összeállított magyar nyelvű felvételi vizsga. (Utóbbi részletes tárgyalását lásd a kutatási jelentés második részében.)

A szakmunkásképzést biztosító programokkal kapcsolatban elmondható, hogy nem talákoztunk olyan felnőtt harmadik országbeli migránssal, aki ilyen programokban részt vett volna, és azt sikeresen elvégezve elhelyezkedett volna. A szakmunkásképzés hazánkban nagyon merev rendszerben szerveződik, mely a közoktatás legalsó szegmense is, úgy minőség, mint a későbbi munkaerőpiaci esélyeket tekintve.

A magyarországi felnőttképzés rendszere a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat fennhatósága alá tartozik. E szervezet a munkanélküliek és álláskeresők számára szervez szakképzést biztosító tréningeket, szakmunkásképző programokat. „Az 1991. évi IV. törvény, a foglalkoztatás elősegítéséről és a munkanélküliek ellátásáról”, azok a bevándorók, akik hosszútávú tartózkodás engedéllyel rendelkeznek és legalább hat hónapja hivatalosan alkalmazásban állnak, ugyanolyan munkaerőpiaci szolgáltatásokra jogosultak, mint bármely magyar állampolgár. Ennek megfelelően, elvileg a felnőttképzésben is részt vehetnének, erre azonban nemigen van precedens, mert a képzések kizárólag magyar nyelven történnek. Hivatalos információkérésünkre, a Nemzeti Foglalkoztatási Szolgálat megerősítette, hogy nincsenek a harmadik országbeli migránsokat megcélzó programjaik.¹³

Az állami felsőoktatási rendszerbe való bekerülés feltétele nemcsak a megfelelő szintű magyar nyelvtudás, hanem a magyar középiskolai tananyag magas fokú ismerete és sikeres felvételi vizsga. E feltételekből nyilvánvalóan következik, hogy azok a migránsok képesek bejutni az állami felsőoktatási rendszerbe, akik hosszú évekig a magyar oktatási rendszerben tanultak, megfelelő szinten elsajátították a magyar nyelvet. Számos magyar egyetem kínál angol nyelvű programokat is, melyek nemzetközi programok, és amelyek kivétel nélkül jelentős tandíjat írnak elő.

I.3. Társadalmi befogadás

A Migrációs Stratégia megállapítja, hogy a tartósan itt élő bevándorlók és a nemzetközi védelem alatt állók ugyanúgy jogosultak a családi juttatásokra és egészségügyi ellátásra, mint az itt élő magyar állampolgárok. Azok a migránsok, akik három évnél rövidebb ideje élnek hazánkban, jogosultak a közegészségügyi ellátásra, valamint jogot szereznek a nyugdíj-jogosultságokra. Ugyanakkor további jogosultságokra nem tarthatnak igényt mindaddig, míg nem szereznek hosszútávú tartózkodási engedélyt és az ezzel járó jogi státuszt. Fontos megjegyezni, hogy jelentős változásokra került sor a vonatkozó EU-s direktívák hatályba lépésével (2011/98/EU), melyek alapján a harmadik országbeli foglalkoztatottak jogosultak a családi juttatásokra és munkanélkülieknek járó jogosultságokra, azzal a feltétellel, hogy több mint hat hónapot álltak alkalmazásban hazánkban.

A társadalmi integráció mérése Magyarországon nehéz feladat a harmadik országbeli bevándorlók alacsony számából adódóan; Az EU-SILC survey, mely összehasonlító módon gyűjt adatokat Európa tagállamaiban a lakosság jövedelmi helyzetéről és életkörülményeiről nem használható migránsok esetében, mivel a survey mintanagysága ehhez nem elegendően nagy. A migránsok társadalmi integrációjáról szóló tudásunk nagy része egy önálló survey-ből származik: az EIA 2011¹⁴ kifejezetten e lakosságcsoportra fókuszál.

¹³ 2014. szeptember 9-i információk

¹⁴ Survey a migránsok civil integrációjáról (In Göncz- Szanyi- Lengyel 2013).

A 2013-ban publikált adatok elemzése a zaragozai indikátorokat követi és a társadalmi jólét és integráltság három aspektusát tárgyalja: jövedelmet, szegénységet, és ingatlant valamint egyéb vagyont mér.

Az adatok szerint a harmadik országbeli migránsok jövedelmi helyzete kedvezőbb, mint a hazai lakosságé. Átlagos jövedelmük – mely adatot a látencia miatt megfelelő óvatossággal kell kezelnünk – valamivel magasabb a magyar állampolgároknál. Ugyanakkor, jelentős különbségek mutatkoznak az egyes migráns csoportok jövedelmi szintjei között – magasabb jövedelem mutatható ki a kínaiaknál és az araboknál, míg az ukránok és vietnámiak szerényebb jövedelemmel rendelkeznek.

A különböző csoportok közötti jövedelem-megoszlásokat tanulmányozva fontos megjegyezni, hogy az egyes csoportokon belül is jelentős jövedelmi eltérések mutatkoznak: a legnagyobb jövedelembeli különbségek két csoportnál figyelhetők meg, a kínaiak és az arabok esetében. Ha figyelembe vesszük a jövedelem szubjektív megítéléseit is – azaz annak mértékét, amennyire az egyén elégedett jövedelmével – azt látjuk, hogy a harmadik országbeli migránsok egybehangzóan inkább elégedettek helyzetükkel, mint a hazai lakosság. A válaszadók több, mint fele (57%) mondta azt, hogy rosszabbul járt volna, ha kibocsátó országában maradt volna.

Az ingatlanról szóló indikátor tekintetében nyilvánvalóan nagy a különbség a magyar lakosság és a bevándorlók között. Nemzetközi összehasonlításban elmondható, hogy hazánkban viszonylag kicsi a bérlemények piaca; különösen igaz ez a lakhatási célú bérleményekre. A bevándorlók fele rendelkezik Magyarországon ingatlannal, ami magas aránynak számít európai összehasonlításban, de a magyar viszonyok között, ahol a családok 80% tulajdonosa az általa lakott ingatlanak, ez alacsony aránynak mondható. Mindemellett, jelentős különbségek mutatkoznak az egyes migráns csoportok között származási ország szerint: a törökök és arabok 30% ingatlantulajdonos, az ukránok több, mint 60%-a, és a vietnámiak 70%-ban birtokolják az általuk lakott lakást (esetleg boltot).

Az egészségre vonatkozó indikátor szubjektív mérőnek számít, mivel az egyén saját egészségi állapotával való elégedettségét tükrözi. A bevándorlók sokkal jobb eredményeket mutatnak e téren, mint a hazai lakosság, még akkor is, ha az eredményeket életkorra kontrolláljuk. A szubjektív jólét és elégedettség indikátora ugyancsak azt mutatja, hogy a harmadik országbeli migránsok általánosságban elégedettebbek az életükkel és helyzetükkel, mint a magyarok. Ezen indikátort az élet 13 területét lefedő kérdéssorból konstruálják (munka, család, lakhatási körülmények, társadalmi kapcsolatok, stb.) és a harmadik országbeli migránsokra vonatkozó indikátorok minden tekintetben magasabb értékeket mutatnak, mint a hazai magyar lakosság esetében.

1.3.1. Szakpolitikai szolgáltatások: szociális juttatásokhoz való hozzáférés

Általánosságban elmondható, hogy a harmadik országbeli nők jogosultak szociális juttatásokra, amennyiben hosszútávú (hat hónapot meghaladó) tartózkodási engedéllyel és érvényes lakcímkártyával rendelkeznek. A juttatások többsége csakúgy, mint a magyar lakosság esetében, korábbi munkaviszonyhoz kötődik (pl. GYED, a munkanélküli segély, az öregségi nyugdíj, a rokkantsági nyugdíj).

Univerzális – vagyis munkaviszonytól független – juttatása családi pótlék, melyre minden család jogosult, amelyben 18 év alatti gyermeket nevelnek (mindaddig míg a gyermek iskolába jár). A bevándorlók jogosultsága ebben az esetben is a hat hónapnál hosszabb időre érvényes tartózkodási engedély és az érvényes lakcímkártya. A juttatás összege 12 000 és 16 000 forint/gyermek közötti összeg, a gyermekek számától és a család típusától függően.

A munkanélküli segélyrendszer nagyon korlátozott Magyarországon: mindössze három hónapig jár e juttatás, meglehetősen szigorú feltételek mellett. A *Foglalkoztatás Elősegítéséről (1991/4)* szóló törvény értelmében, csak azon harmadik országbeli migránsok jogosultak munkanélküli segélyre, akik tartózkodási engedélyüket integrált kérelmezési folyamat során

szerezték meg és legalább hat hónapon keresztül alkalmazásban álltak. A munkanélküli segélyt igénylő harmadik országbeli migráns esete ritka. Az NFSZ által szolgáltatott adatok szerint mindössze 295 migráns háttérű egyén részesült ilyen juttatásban.

Minden egyéb szociális juttatás és segély esetében az általános érvényű szabály, hogy a hat hónapot meghaladó tartózkodási engedély és a lakcímkártya számítanak alapkövetelménynek. A harmadik országbeli nők esetében, mint arra a korábbi részekben kitértünk, a szociális ellátások fontos eleme a gyermeknevelési intézményekhez – ingyenes bölcsöde és óvoda– való széleskörű hozzáférés.

Mindezen széleskörű juttatások dacára, a harmadik országbeli nők legfőbb problémája az információhiány. Az állami intézményekben csak magyar nyelvű információ érhető el. Interjúalanyaink elmondták, hogy valamennyi kommunikációs helyzetben tolmácsot kell használniuk, aki egyszerre van tisztában a szociális juttatások rendszerével és segít nekik eligazodni a rendszerben: mikor és hová kell kérelemmel fordulni, hogy kell kérelmet benyújtani, azt magyarul kitölteni, és nem utolsó sorban a hivatalban ügyintézőt. Azt láttuk, hogy ilyen tolmácsok, közvetítők meglehetősen elterjedtek a kínai és vietnámi, de feltehetőleg más nagyobb bevándorló közösségekben is. E közvetítők az élet más területein is segítségül szolgálnak: hivatalos kérvények kitöltésekor, a gyermekellátó rendszerben és egészségügyi rendszerben való eligazodás során, üzleti és vállalkozással kapcsolatos ügyekben, jogi ügyekben, valamint ingatlanok megvételeivel és bérletével kapcsolatban.

I.4. Aktív állampolgárság

Az aktív politikai jogok vonatkozásában elmondható, hogy csak magyar állampolgárok szavazhatnak vagy válhatnak választhatóvá az országgyűlési választások során. Nincsenek adataink azon magyar állampolgárokról, akik migráns háttérrel rendelkeztek korábban és részt vettek a legutóbbi parlamenti választásokon, illetve nincs tudomásunk olyan megválasztott képviselőkről sem, akik harmadik országbeli migránsként érkeztek volna Magyarországra, majd állampolgárrá és választott képviselővé váltak volna.

A magyar Alkotmány szerint, magyar állampolgárok, EU-s állampolgárok, akik tartózkodási engedéllyel rendelkeznek, valamint egyéb bevándorlók (beleértve a harmadik országbelieket), menekültek, és egyéb tartózkodási engedéllyel rendelkező egyének szavazhatnak a helyhatósági választásokon. Viszont csak magyar állampolgárok és tartózkodási engedéllyel rendelkező EU-s állampolgárok választhatóak a helyhatósági választásokon. Nincsenek adatok a harmadik országbeli bevándorlók politikai pártok tagságáról és aktivitásáról. Hétköznapi tapasztalatok alapján elmondható, hogy e számok feltehetően nagyon alacsonyak, illetve közel járnak a nullához. Egyik politikai párt sem foglalkozik a migránsok társadalmi integrációjával politikai programjában. Az egyetlen létező és releváns politikai agenda a határon túli magyar bevándorlókra vonatkozik, az ő társadalmi integrációjuk elősegítését célozza meg. Hagyományosan ez a jobboldali politikai program hazánkban; a baloldali pártok sokkal visszafogottabbak e kérdésben, mely többször vált a közelmúltban érzékeny, sőt neuralgikus témává a magyar közéletben. A harmadik országbeli migránsok, vagy a harmadik országbeli női migránsok, nem jelennek meg egyik párt politikai programjában sem, abból az egyszerű okból adódóan, hogy számuk rendkívül alacsony, illetve azon politikai érdekből fakadóan, mely tovább próbálja minimalizálni a bevándorlók jelentőségét, jelenlétét hazánkban¹⁵.

¹⁵ Ez a diskurzus lényegesen megváltozott a tanulmány eredeti, angol nyelvű elkészültét követően. A magyar közmédiá és kormány egy erőteljes migránsellenes kampányba kezdett a párizsi merényletsorozatot követően, illetve az az utóbbi időszakban megnövekedett szír és koszovói menekülthullámmal párhuzamosan. Am e kormányzati retorika közvetlen hatásai a lakosság körében még nem vizsgálták.

I.4.1. Civil társadalom, a közösségi életben való részvétel

Nem találtunk semmiféle olyan jogi szabályozást vagy szakpolitikai irányelvet, mely a harmadik országbeli nők civil társadalombeli részvételét segítette volna elő. Azok a korábbi tanulmányok¹⁶, melyek migráns szervezetekről íródtak, megállapítják, hogy számos szervezet korábbi határontúli magyarokhoz kötődik (erdélyi magyar szervezetek, vagy romániai magyar szervezetek). A harmadik országbeli migránsokhoz kötődő szervezetek alapvetően kétféleképpen: formálisan bejegyzett BT-k vagy Kft-k, valamint informális jellegű szervezetek. Előbbiek, gyakran kapcsolódnak e migránsok gazdasági tevékenységéhez. (pl. dél-amerikai migránsok etnikus/ folktárgyak kereskedelméhez). A gazdasági jellegű tevékenységek némely csoport esetében kulturális és identitás-orientált civil szervezetek égisze alatt működnek. Ezeket túl számos kisebb csoport, informális közösség működik, melyek sokszor a bevándorlók regionális identitásai mentén szerveződnek, transznacionális kapcsolataikra épülnek, vagy közös kulturális érdeklődésük jelenti a szerveződés alapját.

Teremünkünk során találkoztunk például olyan indiai regionális szervezettel, mely a Budapesten élő dél-indiai Kerala államból érkezett indiai migránsokat egyesíti. A *World Malayalee Congress* budapesti szervezeteként működnek; de találkoztunk az interneten szerveződő helyi indiai szervezetekkel is, illetve az indiai nagykövetség szárnyai alól kinőtt *Bharatya Samaj of Hungary (BHS)* elnevezésű formális, bejegyzett szervezettel, mely az előző regionális szervezetekhez képest egy össz-indiai identitást képvisel.

Az utóbbi években, a kisegyházakra és vallási szervezetekre vonatkozó megváltozott szabályozások és jogi környezet hatására, több kis szervezet megszüntette vallási szervezetként való működését és civil szervezetként folytatja tevékenységét. Az NGO szervezetek képviselőivel készített interjúk során az derült ki, hogy számos harmadik országbeli migráns női csoport szervez eseményeket akár közösségen belül, akár azon túl, például orosz üzletasszonyok, vietnámi nők, illetve az orosz diaszpóra képviselői (Alfavit Alapítvány például).

A civil szervezetek anyagi támogatáshoz a következőképpen juthatnak: (1) pályázati úton, az állam által biztosított egyszeri juttatások formájában, (2) az Európai Strukturális Alapokból, (3) az EU költségvetéséből, vagy más állami/ nemzetközi szervezetektől, (4) az személyi jövedelemadóból befolyt 1%-os támogatásokból.

I.5. Antidiszkrimináció

Az antidiszkriminációs törvény¹⁷, mely 2003-ban került elfogadásra, előírja az egyenlő bánásmód elvét valamennyi szektorális törvényszabályozásra és közpolitikára vonatkozóan. A törvény jogharmonizációs megfontolásból született, de túlmutat a 2000/43/EC jogelvéken. A törvény megteremti az egyenlő bánásmód elvét, 19 területre kiterjesztve azt (köztük a gender, rassz, bőrszín, etnicitás, nemzetiség, nemzeti kisebbségi háttér, vallás és származási nyelv).

A törvény az általános szabályozásokon túl külön bekezdést szán az egyes szakpolitikáknak, köztük a munka, oktatás, szociális biztonság, egészségügy, lakhatás és kereskedelem területének. A törvény ezzel egyidőben kijelöli az állami aktorok jogköreit, úgy mint az ombudsmanét, az Egyenlő Bánásmód Hivatalát, valamint az Igazságügyi Minisztériumét.

A MIPEX report szerint az egyes szakpolitikai ágazatok között az antidiszkriminációs az egyik legfejlettebb hazánkban: valamennyi al-indikátor értéke magasnak mondható európai összehasonlításban is.

A diszkriminációs tapasztalatokról szóló survey szerint¹⁸ jelentős különbségek tapasztalható az egyes csoportok között e téren. A kelet-ázsiai harmadik országbeli migránsok (kínaiak és

¹⁶ LOCALMULTIDEM (2007), Immigrants in Hungary (2009), Immigrant Citizen Survey (2012).

¹⁷ 2003/125 Törvény, az egyenlő bánásmódról és az egyenlő esélyek biztosításáról

¹⁸ Sík-Várhalmi 2010

vietnámiak) tapasztaltak leggyakrabban közvetlen diszkriminációt; a válaszadók több, mint fele úgy gondolta, hogy származása, rasszjegyei vagy nyelve miatt érte korábban diszkrimináció; ugyanakkor az ukránok, arabok, törökök számoltak be legkevesebbszer diszkriminációról. A társadalmi távolság¹⁹ mérésekor az derült ki, hogy a magyarok meglehetősen nagy távolságot tartanak saját csoportjuk és a „mások” között: ha például lakhatáshoz vagy munkavállaláshoz kapcsolódó kérdéseket teszünk fel („Kit alkalmazna?”, „Kinek adná ki bérleményként a lakását?”), a rasszbeli különbség jelentős hátránnyá jelentkezik. Hasonlóképpen, ha a személyes diszkriminációra fókuszálunk („Kit fogadnál el barátoknak?”) a rasszbeli különbség a diszkrimináció nagyon fontos okaként szerepel.

Kutatásunk során nem talákoztunk olyan programmal, mely kifejezetten a harmadik országbeli nők ellen irányuló diszkriminációt célozta volna meg. Úgy tűnik, ez kevésbé hangsúlyos pontja a hazai civil szervezetek tevékenységének.

¹⁹ Simonovits 2013

1. Táblázat: A harmadik országbeli nők integrációjára vonatkozó indikátorok

Integráció területe	Kimeneti indikátorok	Adatok	Forrás és megbízhatóság
Munka	foglalkoztatottsági arány	A 20-64 év közötti, harmadik országbeli nők foglalkoztatottsága: 41%. Összehasonlításként: Harmadik országbeli férfiak foglalk. aránya: 61%. Ugyanezen arányok valamennyi migránsra érve, nők esetében: 49%, férfiaknál: 72%. A magyar lakosság esetében a foglalkoztatottsági ráta nőknél 55%, férfiaknál 67%.	Az Eurostat (LFS 2011) adatok harmadik országbeli nők esetében nem tekinthetők megbízhatóak a kis elemszám miatt.
	munkanélküliek aránya	Teljes populáció (15-64 év közöttiek) 11% (2013). nők: 11% külföldi nőkre vonatkozó adatok nincsenek külföldiek: 9% harmadik országbeliekre nincsenek adatok	Eurostat (LFS 2011); HCSO 2013 a teljes lakosságra; az adatok megbízhatatlanok, mivel a külföldiek kis számban fordulnak elő a mintában.
	aktivitási ráta	20-64 közötti magyarországi népesség: 68% nők: 62% harmadik országbeliek népesség: 60% harmadik országbeli nők: 53%	Eurostat (LFS 2011); HCSO 2013 a teljes lakosságra vonatkozóan; az adatok megbízhatatlanok, mivel a külföldiek kis számban fordulnak elő a mintában.
	Túlképzettség		Az Eurostat adatok nem nyújtanak információt a túlképzettségéről a harmadik országbeliekre vonatkozóan, sem más migráns csoportokkal kapcsolatosan.
	Alkalmazásban nem álló harmadik országbeliek, akik nincsenek az oktatásban, sem		Erről nincs adat.

	tréningeken nem vesznek részt		
	önfoglalkoztatók	3 900 harmadik országbeli regisztráltak, akik saját alkalmazásban állnak; nőkre vonatkozó adatok nincsenek. Viszont ha tudjuk, hogy 2 800 férfiről van szó, kb. 1 000 harmadik országbeli nő eshet ebbe a kategóriába.	Eurostat (LFS 2011).

Narratív indoklás: A foglalkoztatási rátákra vonatkozóan elmondható, hogy a harmadik országbeli nők kezdveztlenebb helyzetben vannak, mint férfi társaik, illetve mint a többi migráns csoport, vagy a többségi társadalom összes tagja. Ennek közvetlen oka az lehet, hogy többségük feleségként érkezik, illetve így kap tartózkodási engedélyt. A harmadik országbeli nők aktivitási rátája közel van a magyar lakosságéhoz.

Oktatás	legmagasabb iskolai végzettség ²⁰	<p>Teljes lakosság (20-64 év közöttiek):</p> <ul style="list-style-type: none"> • felsőfokú: 20% • középfokú: 62% • alacsony vagy kevesebb: 18% <p>Összes nő:</p> <ul style="list-style-type: none"> • felsőfokú: 22% • középfokú: 57% • alapszintű vagy kevesebb: 20% <p>nem-magyar állampolgárok:</p> <ul style="list-style-type: none"> • felsőfokú: 28% • középfokú: 56% • alacsony vagy kevesebb: 17% <p>nem-magyar nők:</p> <ul style="list-style-type: none"> • felsőfokú: 21% • középfokú: 57% • alapszintű vagy kevesebb: 22% <p>harmadik országbeli populáció:</p> <ul style="list-style-type: none"> • felsőfokú: 36% • középfokú: 55% 	Eurostat (LFS 2011); adatok nem megbízhatóak a harmadik országbeli nőkre, mert kis számban szerepelnek a mintában.
----------------	--	---	---

²⁰ A „legmagasabb iskolai végzettség” a felsőfokú, középfokú, illetve alacsony végzettséggel rendelkező lakossági arányokat jelöli. Más szóval, a lakosság iskolázottság szerinti összetételét jelzi ez az indikátor.

		<ul style="list-style-type: none"> alapszintű vagy kevesebb: nincs adat <p>harmadik országbeli nők:</p> <ul style="list-style-type: none"> felsőfokú: nincs adat középfokú: 60% alapszintű vagy kevesebb: nincs adat 	
	felsőfokú végzettség ²¹	A migráns nők 21%-a rendelkezik felsőoktatási képzettséggel. Csaknem ugyanez az arány (22%) vonatkozik a teljes populációra is, míg a migráns férfiak jóval nagyobb aránya (35%) rendelkezik felsőfokú végzettséggel. A harmadik országbeli férfiaknál ez az arány még magasabb, mintegy 46%-uk rendelkezik diplomával valamely felsőoktatási intézményből.	
	Élethosszig tartó tanulásban való részvétel ²²	<p>a migránsok 8,1%-a (18-74 év közötti külföldiek) vett részt élethosszig tartó tanulásban 2012-ben.</p> <p>A migráns nők 8,7%-a, a hazai női lakosság 7,7% vett részt ilyen tanulmányokban.</p> <p>Nincsenek adatok harmadik országbeli nőkről.</p>	Az Eurostat minta mérete miatt az adatok nem megbízhatóak a harmadik országbeli migránsokra vonatkozóan. (Source: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=trng_lfs_12&lang=en)
<p><i>Narratív indoklás:</i> A harmadik országbeli migránsok magasabban képzettek, mint a többségi társadalom. Nem fogalmazhatunk meg állításokat a harmadik országbeli nőkről, mivel róluk nem áll rendelkezésre elegendő adat az LFS mintában előforduló kis számukból adódóan. A survey-adatokból azonban arra következtethetünk, hogy képzettségük kedvezőbb, mint a hazai népességé, különösen, ha a harmadik országbeli migráns nők felsőfokú végzettségét nézzük.</p>			
	átlag jövedelmek ²³		A kis mintaméretből adódóan az Eurostat

²¹ Felsőoktatás – egyetemek és felsőfokú oktatási intézmények által biztosított oktatási forma– mely a középfokú oktatási szintet követi.

²² Az élethosszig tartó tanulás végigkíséri az egyént élete során. Önkéntes alapú, saját motivációkból fakad, egyéni érdeklődés és szakmai motivációk mozgatják. Célja a kompetenciák, készségek növelése és a tudás bővítése. A tanulásra vonatkozó igyekezetet megkülönböztetjük, más nem-tanulási célú aktivitásoktól, úgy mint kulturális és sport-tevékenységek. Az élethosszig tartó tanúláshoz kapcsolódó statisztikákban a formális oktatás a hagyományos oktatási intézményekben zajló oktatási és tréning-jellegű programokat fedli le. Az informális oktatás és tréning megjelölés pedig mindazokat a tevékenységeket fedli le, melyek nem képezik részét a formális oktatási programoknak és intézményeknek.

²³ A bevándorló lakosság átlag nettó jövedelmének aránya a magyar lakosság átlag nettó jövedelméhez

Társadalmi befogadás			nem szolgál megbízható adatokkal a harmadik országbeliek jövedelméről (Source: http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/submitViewTableAction.do)
	Munkaügyi hivatalnál regisztrált munkanélküliek ²⁴	Harmadik országbeli, akik regisztráltak a Nemzeti Foglalkoztatási Hivatal regiszterben: 960	Adatforrás: NFSZ hivatalos adatkérés alapján (2014 január-szeptember).
	álláskereső támogatásban részesültek	harmadik országbeliek, akik munkanélküli segélyt kaptak: 295 harmadik országbeliek, akik egyéb álláskereséshez kötődő támogatásban, segélyben részesültek: 225	Adatforrás: NFSZ hivatalos adatkérés alapján (2014 január-szeptember).
	szegénységi kockázat és társadalmi befogadás ²⁵	Szegénységi kockázat Magyarországon: <ul style="list-style-type: none"> • Teljes lakosság: 12,4% • Harmadik országbeli migránsok: 8,7%. • Harmadik országbeli nők: 11,1% • hazai lakosságból a nők: 12,3% 	EU-SILC. A harmadik országbeli migránsokra vonatkozó adatok megbízhatatlanok a kismértű mintából adódóan.
	Alkalmazásban állók szegénységi rátája ²⁶	Alkalmazásban állók szegénységi rátája Magyarországon (2012): <ul style="list-style-type: none"> • Teljes lakosság: 9,4% • Nők: 13,5% • Harmadik országbeli: nincs adat, a kis minta okán • Harmadik országbeli nők: nincs adat, kis minta 	EU-SILC. A harmadik országbeli migránsokra vonatkozó adatok megbízhatatlanok a kismértű mintából adódóan. (http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=ilc_iw16&lang=en)

²⁴ Valamennyi munkanélküli harmadik országbeli migráns megfelel a munkanélküli és álláskereső definíciójának, és a NFSZ által nyilvántartásban állnak.

²⁵ A szegénységi ráta a lakosság azon arányát mutatja, amelynek jövedelme a szegénységi küszöb (a médianjövedelem 60%-a) alá esik. Ez az indikátor nem méri a vagyont, az életszínvonalat; ez egy relatív szegénységi indikátor, amely a lakosság többségéhez képest alacsony jövedelemmel rendelkezők részarányát mutatja.

²⁶ Azon személyek aránya, akik alkalmazásban állnak, és jövedelmük a szegénységi küszöb alá esik.

	Tartósan veszélyeztetettek ²⁷		EU-SILC nem megbízható adatforrás a harmadik országbeli nőkre vonatkozóan a kis mintából adódóan.
<p><i>Narratív indoklás:</i> A harmadik országbeli migránsokra vonatkozó információk elsődleges forrása az EU SILC, ez az adatforrás azonban gyakorlatilag használhatatlan harmadik országbeli migránsokra vonatkozóan a minta kis mérete miatt. A jövedelmet és társadalmi befogadást mérő európai összehasonlító survey olyan kis mintával dolgozik, ami nem engedi meg az adatok diszaggregálását migránsokra (és különösen nem migráns nőkre) Éppen ezért, ezen adatforrás véleményünk szerint nem használható arra, hogy állításokat fogalmazzunk meg a harmadik országbeli migránsok társadalmi befogadásáról vagy jövedelméről. Az EIA²⁸ használhatóbb adatforrás e tekintetben, bár reprezentatívnek ez sem mondható. Adatai a harmadik országbeli migránsok magasabb státuszáról árulkodnak, összehasonlítva a magyar populációval. Az átlagjövedelmük valamivel magasabb, mint a magyaroké, és ugyanez mondható el a jövedelemmel kapcsolatos elégedettségükkel kapcsolatban is.</p>			
Aktív állampolgárság	állampolgárságot szerzettek aránya ²⁹	A KSH adatai 2012-re vonatkozóan viszont 18 379 főt jelölnek, közülük 9 474 nő. (51%). Ebből 2 149 fő harmadik országbeli migráns, míg 14 392 korábban román állampolgár (többségében határon túli magyarok).	Forrás: (forrás HCSO: http://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/evkonyv/evkonyv_2012.pdf)
	hosszútávú tartózkodási engedélyt szerezettek ³⁰	34 657 szerzett tartózkodási engedélyt, 4 041 tartós letelepedési engedélyt. Nem állnak rendelkezésre harmadik országbeli migránsokra lebontott adatok ilyen vonatkozásban.	BÁH. (Forrás: http://bevandorlas.hu/index.php?option=com_k2&view=item&layout=item&id=492&Itemid=1259&lang=en#)
	az legutóbbi parlamenti választásokkor választott HOB képviselők	0 – harmadik országbeliek nem választhatóak a parlamenti választásokon.	
	legutóbbi helyhatósági választásokkor választott HOB képviselők ³¹	0 – harmadik országbeli nem választhatóak képviselőnek a helyhatósági választásokon.	

²⁷ A „tartósan veszélyeztetettek” indikátor a lakosság azon százalékát jelzi, akiknél a jövedelem a szegénységi küszöb alatt volt az elmúlt évben, valamint az azt megelőző három évből legalább kettőben.

²⁸ Survey a migránsok civil integrációjáról (in Göncz, Szanyi-F. és Lengyel 2013).

²⁹ Az állampolgársági arány az adott kalendáriumi évben állampolgárságot szerzett egyének és az országban élő külföldi állampolgárok év eleji össz-számarányából számítható ki.

³⁰ A hosszútávú tartózkodási engedéllyel rendelkező harmadik országbeliek aránya az összes harmadik országbeli tartózkodási engedéllyel rendelkezőhöz képest.

³¹ A harmadik országbeli migránsok aránya a legutóbbi parlamenti választásokon és helyhatósági választásokon.

	szavazók aránya ³²		Nincs adatunk erről.
	politikai párttagság ³³		Nincs adatunk erről.
	szakszervezeti tagság ³⁴		Nincs adatunk erről.
<i>Narratív indoklás:</i> A statisztikai adatforrások nem adnak bepillantást a harmadik országbeli migránsok politikai integrációjának kérdésébe.			

II. A harmadik országbeli migráns gyerekek integrációja

A harmadik országbeli gyerekek integrációjának legfontosabb terepe az oktatás. A területet szabályozó szakpolitikai dokumentumok (pl. oktatásügyi, szociálpolitikai, egészségügyi szakpolitikai dokumentumok) nem szólnak a harmadik országbeli migráns gyerekekről; nem tekintik őket olyan csoportnak, mely külön figyelmet vagy bánásmódot igényelne.

II.1. Oktatás

II.1.1. Iskolai beiratkozás

A migráns gyerekek magyarországi oktatását szabályozó alapvető jogi dokumentum a *Közoktatási Törvény – 1993/79*, mely a Migrációs Stratégiával összhangban leszögezi, hogy az iskolakötelezettség minden Magyarország területén élő gyermekre, vagyis a bevándorló gyermekekre is vonatkozik. A nem magyar állampolgár kiskorúak továbbá óvodai ellátásra is jogosultak abban az esetben, ha szüleik három hónapnál hosszabb időszakra vonatkozó tartózkodási engedéllyel rendelkeznek Magyarországon.

Az iskola beiratkozáskor két dokumentumot – tartózkodási engedélyt és lakcímkártyát – kéri a szülőktől. Hazánkban, mint ismeretes, az iskolalátogatás felső korhatára a korábbi 18 évről 16 évre csökkent közelmúltban. A közoktatás rendszerében valamennyi gyermek lakcíme szerint egy ún. „körzetes” iskolához tartozik, ami a gyakorlatban azt jelenti, hogy az adott iskola köteles felvenni a körzetébe lakcím alapján tartozó migráns gyermeket. A magyarországi bevándorlók sajátos földrajzi eloszlásából adódóan a budapesti iskolák veszik fel a migráns gyerekek nagy többségét, míg a vidéki iskolákban tanuló bevándorló gyerekek száma jóval alacsonyabb (kivételt képeznek a menekülttáborok és befogadóállomások környékén elhelyezkedő iskolák). Budapesten belül is vannak olyan kerületek, melyekbe nagyobb eséllyel érkeznek migráns gyerekek (ilyen például a volt kínai piac környéke Kőbányán a 10. kerületben, vagy a város más, migránsok által sűrűbben lakott részei).

Amint arra az Emberi Erőforrások Minisztériumának (EMMI) egyik közoktatásért felelős osztályvezetője rámutatott a hazai közoktatásban meglehetősen kevés bevándorló gyermek tanul, amiből az következik, hogy a migráns gyerekek oktatása “marginális kérdés” a közoktatás egyéb, valóban fajsúlyos kérdéseinek, folyamatos átalakításainak és válsághelyzeteinek viszonylatában. Továbbá, amint arra felhívta figyelmünket, számos migráns család megérkezése után gyorsan felméri, hogy gyermekeik speciális nyelvi, és egyéb igényeire és a család távolabbi terveire a magánoktatási rendszer ad megfelelő választ, így ennek megfelelően ilyen iskolákba íratják be gyermekeiket. Ezen iskolák oktatási nyelve általában a magyartól eltérő, főként angol, de vannak német, francia, japán, kínai stb. nyelvű magániskolák

³² A legutóbbi parlamenti választásokon szavazók aránya a teljes választókorú lakossághoz képest.

³³ Harmadik országbeliek száma, akik valamely politikai párt tagjai, arányba állítva a politikai pártok teljes tagságával.

³⁴ Szakszervezeti tagsággal rendelkező harmadik országbeliek aránya a szakszervezetek teljes tagságához képest.

is. Ugyanakkor ezen iskolák csak a magas jövedelemmel rendelkező családok számára elérhetőek, hiszen az éves díjak messze meghaladják egy átlagos jövedelemű család anyagi lehetőségeit. Tehát azok a harmadik országbeli gyerekek, akik nem kifejezetten jómódú családban nevelkednek, kénytelenek mégiscsak az állami rendszer valamelyik iskolájába járni.

A közoktatásban a migráns gyermekekhez való viszony nagyon változó, azt is mondhatjuk, hogy iskolánként, sőt osztályonként eltérő. Általánosságban elmondható, hogy a magyar közoktatásnak rendszerszinten nincsenek kész válaszai a magyarul nem beszélő, más kultúrális háttérrel rendelkező migráns gyerekek integrálására, függetlenül attól, hogy harmadik országbeli, vagy egyéb migráns gyermekről van szó. A közoktatás-irányítás a probléma-elkerülés taktikáját választja azzal, hogy az alacsony számokra és a kérdés marginális jellegére hivatkozik. Az EMMI, illetve a migráns gyermekek oktatásáért is felelős főosztály (mely feladatköreinek ez csak az egyik – nagyon kicsi és kizárólag adminisztratív feladatokban kimerülő – szelete) nem szolgáltat semmiféle pedagógiai, módszertani segítséget vagy folyamatos pénzügyi támogatást azon iskoláknak, osztályoknak, melyek a migráns gyerekek napi szintű integrációját ellátják. Mindezen negatívumok ellenére, vannak olyan állami iskolák, melyek az évek során jelentős tapasztalatra, szakmai ismeretre tettek szert a migráns integráció terén; az érintett családok ennek tudatában vannak, és épp ezért előszeretettel taníttatják gyermekeiket ezen intézményekben.

Az Emberi Erőforrás Minisztérium statisztikái szerint 1 307 harmadik országbeli gyermek jár állami óvodába Magyarországon, általános iskolába 2 871, és középiskolába 2 093 gyermek jár. A magánoktatási intézményekben az előzőeknél jóval többen tanulnak; összesen 5 850 külföldi állampolgárságú gyermek 2013/2014-es tanévben. Nincsenek különválogatott adatok a magánintézményekben tanuló harmadik országbeli migráns gyerekek arányára vonatkozóan, viszont sejthető, hogy a migráns szülők előszeretettel választják ezen intézményeket gyermekeik részére az egynyelvű magyar iskolák helyett, amennyiben azt anyagilag megtehetik. Utóbbi döntés a harmadik országbeli migránsok hosszútávú stratégiáiról is sokat elárul: többségük szeretné megőrizni mobilitását Magyarországra érkezése után is; továbbvándorlás esetén viszont gyermekeiknek megfelelő szintű idegennyelv tudásra van szüksége. Éppen ezen utóbbi szempont miatt választják sokan az angol, német, kínai és egyéb oktatási nyelvű intézményeket.

Ugyanakkor érdemes megemlíteni, hogy számos állami kéttannyelvű oktatási intézmény is működik hazánkban (magyar-angol, német, olasz stb. nyelven), illetve egyedüli ilyen jellegű intézményként a budapesti kínai-magyar iskola, Budapest 12. kerületében. Utóbbi 2004-ben alapították, egy kétoldalú megállapodás eredményeként, mely Magyarország és a Kínai Népköztársaság között született. Ezt az általános iskolát elsősorban azzal a céllal hozták létre, hogy a Budapesten élő kínai közösség oktatási igényeit szolgálja, lehetőséget adva a kínai gyerekeknek, hogy anyanyelvükön is megtanuljanak írni-olvasni, továbbá hogy megismerhessék kultúrájukat, történelmüket, ezáltal is kapcsolatban maradva a kínai tradíciókkal. Az iskola másik küldetése viszont e kínai gyerekek integrálása a többségi társadalomba, nyelvbe, kultúrába. Az iskola a nem kínai származású és anyanyelvű gyermekek előtt is nyitva áll: elsősorban olyan magyar családok íratják ide gyermeküket, akik Kína növekvő gazdasági jelentőségét, erejét figyelemmel kísérve gyermekük sikeres jövőjét szeretnék megalapozni egy ilyen speciális, kétnyelvű iskoláztatással.

2013-ban a kínai-magyar kéttannyelvű iskolának 272 tanulója volt az iskola honlapján található információk szerint, és 12 osztállyal működött. A tanulók közül 96 gyermeknek első nyelve a kínai, 171 gyermek a magyart jelölte meg első nyelveként (vagy más idegen nyelvet). Az iskolának 20 magyar és 10 kínai pedagógusa van. Az intézmény a magyar és kínai nyelv oktatása mellett magasszintű angol nyelvoktatást is biztosít a gyerekeknek. Egyedülálló jellege, profilja, a korábban kapott jelentős állami támogatások és a nagy nyilvánosság dacára, úgy tűnik, nem igazán váltotta be a hozzá fűzött kezdeti várakozásokat. Problémát jelent, hogy az iskola nagyon messze van a kínai közösségek által lakott kerületektől. Szülőkkel,

pedagógusokkal beszélgetve úgy tűnik, hogy az intézménynek nem sikerült az elmúlt évek során kellő szakmai tapasztalatot és szaktudást felhalmoznia a kéttannyelvű és interkulturális oktatás területén. Találkoztunk olyan kínai szülővel is, akik rövid próba után elhozták gyermeküket a magyar-kínai kéttannyelvű iskolából, mert az nem váltotta be a hozzá fűzött várakozásokat. Ezt követően a 10. kerületi magyar nyelvű állami intézménybe írták át, abba az intézménybe, mely rendszeres támogatásban nem részesül integráció címen, viszont önerőből a helyi pedagógusok sikeresen integrálják a hozzájuk érkező, többnyire ázsiai származású harmadik országbeli gyermekeket.

II.1.2. Óvodai, iskolaelőkészítő beiratkozás

Azok a harmadik országbeli migránsok, akik rendelkeznek a megfelelő dokumentumokkal (tartózkodási engedély, lakcímkártya) jogosultak arra, hogy gyermeküket a körzeti állami óvodába írassák. Kínai és vietnámi szülővel készült interjúk során megtudtuk, hogy az óvodai beiratkozás során nem szembesültek komoly nehézséggel, akadállyal. A beiratkozás többnyire technikai jellegű kérdés, és a rendelkezésre álló helyek függvénye (akárcsak a magyar jelentkezők esetében). Nem hallottuk olyan esetről, hogy valakit kifejezetten migráns háttéré miatt utasítottak volna el az adott óvodából, vagy azért, mert a gyermek nem beszélt magyarul.

Az bizonyosnak látszik, hogy egyes óvodák tapasztaltabbak a bevándorló kisgyermek fogadásában, integrálásában, egyszerűen abból adódóan, hogy több ilyen gyermekkel találkoztak eddigi munkájuk során (például az említett 10. kerületi, valamikori piac-környéki óvodák); az ilyen intézmények híre gyorsan terjed a szülők között, szívesen küldik gyermekeiket ezekbe az óvodákba. Számos migráns szülő gyorsan felismeri annak előnyét, hogy gyermeke még az óvodai időszakban sajátítsa el a magyar nyelvet, ezért kifejezetten ragaszkodik gyermekeik óvodai beiratásához. Így biztosítják, hogy az iskolakezdésre gyermekük már készen áll egy magyar nyelvű iskolában való tanulásra, minimalizálva ezáltal az iskolai integráció esetleges buktatóit, vagy rizikóját. Az óvodák és iskolák általában nem rendelkeznek olyan tanítóval, pedagógussal, aki beszélné a migráns gyermekek nyelvét, és arra sincs pénzügyi keretük, hogy tolmácsokat alkalmazzanak a gyerekekkel való kommunikáció során, legalább a kezdeti időkben. Ennek természetesen megvannak az előnyei és hátrányai. Az iskolák mindenesetre kénytelenek arra a tapasztalati tényre hagyatkozni, hogy a hozzájuk érkező bevándorló gyermekek előbb vagy utóbb úgyis megtanulnak magyarul. Ez a nyelvtanulási időszak (az intenzív és látványos része), egy-két év alatt történik. A szülők általában tolmácsokkal érkeznek az iskolába, bár vannak olyan proaktív iskolák, akik például igyekeznek az iskola alapszabályzatát lefordítani a szülők nyelvére (találkoztunk például iskolai alapszabályzattal kínai nyelven). Ezek azonban egyedi esetek, általános gyakorlatról semmiképpen sem beszélhetünk.

A harmadik országbeli migráns szülőket senki nem informálja az iskolai beiratkozással kapcsolatosan, sem angolul, sem más nyelven. Amint azt a felelős oktatási főosztályon elmondták, a migránsok informális hálózatain keresztül úgyis eljutnak ezek az információk az érintettekhez, beleértve az újonnan érkezett, tehát leginkább információhiányos migránsokat. Ugyanakkor hangsúlyoznunk kell, hogy e megoldások nemcsak esetlegesek, de informálisak is, és semmiféle szisztematikus állami segítség nem érhető el egy bevándorló család számára.

II.1.3. Integrációs gyakorlatok az iskolában

A harmadik országbeli migráns gyermekek integrációja esetenként eltérő, hiszen az iskolák jellemzően nem ismernek olyan átfogó módszertant, vagy migráns-specifikus tananyagot, amelyre támaszkodhatnának; ebből adódóan az integráció osztályonként- pedagóguskonként eltérően valósul meg. Az általános gyakorlat, amint azt pedagógusokkal, igazgatókkal készített interjúkból megtudtuk, hogy a magyarul nem, vagy csak nagyon rosszul beszélő, a közelmúltban érkezett migráns gyermeket egy osztállyal az életkornak, korábbi bizonyítványoknak megfelelő osztály alá sorolják, azaz évet ismételtetnek vele. Az évisméltés

harmadik országbeli migráns gyerekek nyernek csak felvételt, akik megfelelő szinten beszélnek magyarul, és a vizsgán szereplő tananyagból is jól teljesítenek. Amennyiben a harmadik országbeli migráns gyermek tizenéves korában, azaz a középiskolai felvételt közvetlen megelőzően, érkezik hazánkba, és emiatt nem tud megfelelni a felvételi vizsga követelményeinek, egyik középiskola vagy gimnázium sem kötelezhető, hogy felvegye őt, még abban az esetben sem, ha a gyermek 16 év alatti. E paradox helyzetet úgy igyekeznek a közoktatási rendszer „megoldani”, hogy visszaküldi az érintett gyermeket az általános iskolába, amelyik viszont köteles őt körzetesként fogadni. Nyilvánvaló, hogy a hatóság nem a gyermek érdekét tartja elsősorban szem előtt, hanem az „ügy” mielőbbi, törvényes, és kizárólagosan formális elrendezését. Egy ilyen iskolai helyzetből egy gyermek sem léphet tovább azonos esélyekkel a továbbtanulás felé, éppen ellenkezőleg, borítékolt az iskolarendszertől való kihullása.

Az állami iskolák elfogadják a migráns gyermekek külföldi tanulmányaik során szerzett bizonyítványait, ezzel kapcsolatban nincs információnk negatív tapasztalatokról, problémákról. Az iskolák hitelesített magyar nyelvű fordítást kérnek a bizonyítványok mellé.

Az oktatási rendszerben nem ismeretesek olyan egységesített módszerek, minőség- vagy teljesítménymérő eszközök, melyeket több iskola is használna. Néhány iskola alkalmaz házi fejlesztésű „bemeneti méréseket”/ tesztek a hozzájuk érkező migráns gyerekek matematikai/ logikai készségének és esetleg magyar nyelvi ismereteinek felmérésére. Előbbiek hangsúlyozottan nem tárgyi tudást mérnek de van olyan iskola, ahol a gyerekek idegen nyelvi készségeit is felméri. Az eredmények alapján az iskola eldönti, milyen egyéni felkészítésben, coachingban részesüljön a bevándorló gyermek (e jó gyakorlatot egy 10. kerületi iskolában alkalmazzák, az EU Integrációs Alap finanszírozásában).

Terepmunkánk során nem talákoztunk az iskolákban olyan bemutatkozó programokkal, melyek a migráns szülők és gyerekek iskolai beilleszkedésének kezdeti lépéseit segítették volna. Az általunk meglátogatott 10. kerületi iskolában, mely viszonylag nagy számban integrál kínai és vietnámi gyerekeket, rendszeresen szervez kínai és vietnámi szülőknek szóló szülői értekezletet, és ezeken tolmácsokat is alkalmaz. Fontos azonban megjegyezni, hogy ezek helyi megoldások, nincs mögöttük rendszer, sem állami támogatás, és éppen ezért fenntarthatóságuk mindig kérdéses.

II.2. Az oktatás minősége

II.2.1. Nyelvi felkészítés

A hazai közoktatási rendszernek nem része olyan magyar nyelvi képzési program, mely a migráns gyerekek nyelvi integrációját szolgálná. Általánosságban elmondható, hogy a gyerekek formális tanórai keretek között nem vesznek részt magyar nyelvtanításon (vagyis nincs magyar, mint idegen nyelv tantárgy). A gyakorlatban természetesen az érintett iskolák igyekeznek valamilyen megoldást találva segíteni a migráns gyerekek nyelvtanulását. Ez leggyakrabban a már említett módon történik, egy évfolyammal alacsonyabb osztályban, a többségi tanulókkal együtt látogatott órákon, osztályzat nélküli nyelvtanulással/ órahallgatással. A pedagógusok többsége azt tartja, hogy előbb-utóbb „rájuk ragad” a magyar nyelv társaiktól az órákon és a szünetekben. Ezen felül néhány kivételes, pozitív példaként megemlíthető iskolában igyekeznek a migráns tanulókat kiscsoportos vagy individuális foglalkozásokon is segíteni a nyelvtanulásban. Az ilyen kezdeményezések vagy anyagi támogatás nélkül, vagy EU-s finanszírozásból, egy-két éves programok formájában valósulnak meg; folyamatos támogatás hiányában azonban nem fenntarthatóak. További nehézséget jelent, hogy egyetlen, a Miskolci Egyetemen kidolgozott, speciális tankönyv-család, áll a pedagógusok rendelkezésére, amely azonban nagyon drága és amellyel kapcsolatban több szakmai kritika is elhangzott interjúink során. Így jobb híján saját fejlesztésű, az internetről letöltött anyagokat használnak a migráns gyerekeket oktató tanárok.

Vannak olyan budapesti iskolák, melyek több migráns gyermeket integrálnak, és ebből adódóan az előző években (2011-2013) részt vettek a EU Strukturális Alapokból (TÁMOP) támogatott, többek között a magyar nyelv tanítását is megcélzó kétéves programban. A program célja többek között az interkulturális nevelési módszerek kidolgozása volt, de szerveztek workshopot, melyen szülők és gyerekek egyaránt részt vettek, továbbá individuális konzultációkat tartottak; utóbbiak célja a helyes tanulási szokások kialakítása és megerősítése, a migráns tanulók önbizalmának növelése és asszertivitas-tréningek szervezése volt. E foglalkozások során, a hagyományos frontális oktatás helyett kiscsoportos, interaktív formában, játékos módszerekkel, élményalapú tanulási környezetben zajlott a tanítás-tanulás.

II.2.2. Iskolai tanterv

A Miskolci Egyetem Magyar Nyelvészet és Irodalom Tanszéke fejlesztett olyan tankönyveket, melyek kifejezetten a magyarul nem beszélő migráns gyerekeknek készültek. E tananyag ugyancsak az EU Integrációs Alapjának támogatásával készült el. Az Együtthaladó program³⁵ keretében történelem és honismereti órák anyagát fejlesztették ki 5-8. osztályosok számára, valamint matematika, nyelvtan, irodalom és természetismereti anyagokat 3-8. osztályosoknak. Az anyag tartalmaz tankönyveket és munkafüzeteket egyaránt, és kifejezetten olyan gyermekeknek készült, akik magyarul alig, vagy egyáltalán nem beszélnek, illetve nincsenek tisztában az adott kulturális-társadalmi kontextussal. Tudomásunk szerint Budapesten összesen hét iskolában használják a tananyagot, többségük állami iskola, öt pedig kifejezetten kéttannyelvű, azaz magyar-angol tanítási nyelvű általános iskola. De van olyan iskola is, amely nagy számú bevándorló gyermeket fogad, mégsem használja a fenti tananyagok szakmai-minőségi fenntartásaik miatt.

II.2.3. Civil szervezetek tevékenysége a migráns oktatásban

Magyarországon az Artemisszió Alapítvány és a Menedék Egyesület a legaktívabb civil szervezet az interkulturális nevelés és migráns-oktatás területén. Az Artemisszió programjai között szerepel olyan, mely során egyfajta mentor-rendszerben (gyakran régi migránsokat is bevonva) magyar nyelvet tanítanak a gyerekeknek, illetve különböző interkulturális projektekbe igyekeznek bevonni többségi és migráns gyerekeket együtt, így segítve őket, hogy jobban megismerjék egymás kultúráját, nyelvét, és nem utolsó sorban egymást. Vannak kifejezetten művészet-orientált programok is (fotó, utcai művészet, színjátszás); többségük az Integrációs alap támogatásával valósul meg, de törekszenek rá, hogy az EU-s támogatás lejártát követően is fenntartható maradjon egyik-másik program.

A Mindenki másként egyforma/ Everyone Is the Same Differently elnevezésű projekt a Menedék Egyesület szervezésében zajlott 2012-2013 között, öt budapesti iskola bevonásával.

A civil szervezet öt foglalkozást tartott intézményenként öt gyereknek (csoportonként 25 gyereknek); a fiatalabb gyerekek a kulturális különbségekkel ismerkedtek, különböző kontinensekkel, nyelvekkel, kulturális örökségekkel kerültek kapcsolatba játékos módon-meséléssel, kézműveskedéssel, énekkel, képek nézegetésével. Az idősebb tanulók ugyanezen témákat, az interkulturális különbségek és hasonlóságok témáját a vallás, kultúra, kulturális örökség, családrendszerek kérdésén keresztül közelítették meg, beszélgetések, és egyéb interaktív tanulási módszer segítségével.

II.3. A harmadik országbeli migráns gyerekek szociális befogadása

II.3.1. Szociális segítő programok

A szociális ellátások rendszerének három fő szereplője az állam, az önkormányzatok, illetve a civil szféra/ illetve a non-profit szektor. A törvényhozás azon alkotmányos felhatalmazásból indul ki, mely alapján a magyar állam kielégítő szociális gondoskodást biztosít minden arra

³⁵ http://egyutthalado.uni-miskolc.hu/bem_e.html

rászorulóknak. Az állampolgárok és a hosszútávú tartózkodási engedéllyel rendelkezők szociális biztonságra jogosultak, melyet részben a társadalombiztosítási rendszer, részben a szociális ellátórendszer biztosít.

II.3.2. Célzott interkulturális programok

Az interkulturális tevékenységek és programok a magyarországi közoktatásban elsősorban vannak jelen; az iskolai tananyagban, sem az extra-curriculáris tevékenységek nem tartalmazzák ilyen tevékenységet. Terepmunkánk során találkoztunk olyan kétéves programmal (a Strukturális Alapok, TÁMOP finanszírozásában), mely két iskolát és két óvodát részvételével (mindkét intézmény sok migráns gyereket integrál) konzorciumként pályáztak „Befogadó közösségek Kőbányán- Interkulturális Oktatás” címmel. A pályázó intézmények és vezetőik vállalták, hogy kifejlesztenek egy a mindennapokban használható pedagógiai módszert, mely segíti a befogadó, integráló közösség kialakítását. A programban, tréningek során az interkulturális pedagógia alapvető módszertanát sajátította el a résztvevő 52 pedagógus.

II.3.3. Küzdelem a gyermekszegénység és a társadalmi kirekesztés ellen

A magyarországi gyermekszegénység elleni küzdelmet célzó kormányzati szakpolitikákat számos kritika érte az utóbbi időben, mind az ellenzék részéről, mind független szakértői körökből. A jelenlegi kormányzat a módosított adózási és családtámogatási rendszeren keresztül a magas jövedelmű és ehhez kapcsolódó életvitellel rendelkező családokat támogatja elsősorban, míg az alacsony jövedelmű családok csökkenő támogatásokkal és juttatásokkal szembesülnek. E szociálpolitika következménye a szegénység és a szegények arányának erőteljes növekedése az elmúlt kormányzati ciklus időszakában. Az UNICEF legutóbbi jelentése szerint, 33 000-el több gyermek élt 2008 és 2012 között szegénységben Magyarországon, mint korábban³⁶. Az OECD kimutatásai szerint, éppen Magyarországon nőtt a legmeredekebben a gyermekszegénység 2010 és 2012 között valamennyi OECD és EU-s ország között. Ebben a helyzetben nem volt olyan kormányzati intézkedés, amely a harmadik országbeli migráns gyerekek szociális integrációjára, vagy a gyermekszegénység csökkentésére vonatkozott volna e csoport körében.

II. 4. A Gyámság kérdése és kísérő nélküli kiskorúak

Magyarországon a kísérő nélküli kiskorúak speciális elhelyezésére a főtí Károlyi István Gyermekközpont (főtí gyermekotthon) önálló részlegében – kivételes esetben a hódmezővásárhelyi Szent Ágotaotthonban – kerül sor, ahol az érintettek teljeskörű ellátást kapnak.

A kiskorúak, miután a határőrség határsértés miatt letartóztatta, majd kihallgatta őket, menedékkérelmet nyújthatnak be Magyarországon. Amennyiben a hatóságnak kétségei vannak a kiskorúság tényével kapcsolatban, szakhatósági orvosi vizsgálatot rendelhet el. Amennyiben ezen elsődleges vizsgálat alátámasztja, hogy a kérvényező ténylegesen 18 évesnél fiatalabb, vagyis kiskorú, Főtra szállítják. Itt a gyermekotthon kísérő nélküli kiskorúak (KNK) számára fenntartott részlegében kapnak elhelyezést, és mindent, amire szükségük lehet: váltóruhát, ételt, ágyat, valamint szociális munkások fogadják őket. Regisztrálják személyes adataikat, fotót és ujjlenyomatot vesznek az érkezőktől, amelyeket az EURODAC nemzetközi rendszerbe táplálnak. A hatóságok ideiglenes humanitárius tartózkodási engedélyt állítanak ki 3 napon belül e kiskorúak részére.

Az ENSZ anti-diszkriminációs rendelete kimondja, hogy a kísérő nélküli kiskorúak a hazai gyermekekkel egyenlő jogokat élveznek. A törvényi szabályozás, a gyermekvédelmi rendszer és a jogérvényesítés gyakorlata ugyanakkor jelentős hiányosságokat mutatnak. A törvények

³⁶ Fanjul 2014.

elsősorban a hazai, családjuktól elszakadt gyermekek védelmében születtek, figyelmen kívül hagyva a kísérő nélküli kiskorúak speciális körülményeit és igényeit. A rendszerből hiányzik mindenfajta biztosíték arra vonatkozóan, hogy olyan gyermekvédelmi szakember, gyám kerüljön kinevezésre, aki ismeri a gyermekek speciális helyzetét és nyelvét, vagy ez utóbbi hiányában megfelelő tolmács álljon rendelkezésre; és mindez csak néhány a sokféle hiányosság közül. A közelmúlt tapasztalatai szerint, sok esetben, mire az eseti/ ügygondnok kijelölésre került, a kísérő nélküli kiskorú eltűnik (a gyermekek eltűnésének problémájáról a későbbiekben részletesen szólnunk).

2014. január 1-től az eseti gondnok szerepét a gyermekvédelmi gyám vette át, ami azonban számos problémát okoz a mindennapi gyakorlatban: a gyám gyakran másik településen, akár az ország másik végében él, nem tud a gyermekkel érdemben kommunikálni, érdekeit képviselni. A gyermekek érdekeinek végső soron a gyermekotthon vezetője és szociális munkásai látják el, immár megfelelő jogi felhatalmazás nélkül.

Kutatási tapasztalataink szerint, a gyermekek egy speciális csoportja kizorul a gyermekvédelmi ellátórendszer köréből: nevezetesen azok a kiskorúak, akik nem nyújtanak be menekültügyi kérelmet, mivel a lehetséges legrövidebb időn belül szeretnék elhagyni az országot és más nyugat-európai célállomások felé igyekeznek. Legtöbb esetben családjukkal, rokonaikkal szándékoznak találkozni Nyugat-Európában és úgy vélik, ebben a hazai bürokratikus és lassú eljárás csak hátráltatná őket (lásd a Fótról készült esettanulmányt az alábbiakban). Ugyanakkor az ellátások nagyban különböznek a menedékkérők illetve azok között, akik nem adtak be ezirányú kérelmet, és mint kiderül, továbbra sincs hatósági szándék arra vonatkozóan, hogy utóbbiakat a gyermekvédelmi rendszer kedvezményezettjeivé válhassanak.

Tapasztalataink szerint, az egész hazai gyermekvédelmi rendszer továbbra is elfogadni látszik azt a nézetet, hogy Magyarország tranzitország, és e meggyőződésből hártja, de legalábbis bagatellizálja e gyermekek sorsa iránti felelősségét. Fót Magyarország legnagyobb, és lényegében egyetlen gyermekvédelmi intézménye a kísérő nélküli kiskorúak fogadására³⁷; kapacitása 34 gyermek tartós elhelyezésére ad lehetőséget. Ehhez képest, 2014-ben 600 gyermeket fogadtak az év során (2013-ban 290, 2012-ben 191 gyermek fordult meg itt hosszabb-rövidebb időre). A gyermekek többsége megérkezésétől számítva három napon belül eltűnik az otthonból (az intézmény vezetője szerint, a gyerekek 90%-a pár napon belül, de legfeljebb két héten belül ismeretlen helyre távozik), keresésük csupán nyűgös formalitás a rendőrség és egyéb hatóságok számára. Érdemi nyomozás nem zajlik annak érdekében, hogy kiderüljön, az eltűnt gyerekekkel mi történt, önszántából távozott vagy esetleg bűncselekmény áldozatává vált.

II.4.1. Esettanulmány: Fót, kísérő nélküli kiskorúak otthona

A hazánkba érkező kísérő nélküli kiskorúak a Fóti Károlyi István Gyermekközpont e célra kijelölt részlegében kapnak elhelyezést. Az otthon kísérő nélküli kiskorúakat fogadó része három csoporttal működik, melyek közül kettő „állandó csoport” (15-15 gyermekkel), míg a harmadik csoport fogadja az ideiglenesen ide érkező kiskorúakat, egyfajta befogadó állomásként működve. E csoport létszáma erős fluktuációt mutat (30-80 fő között). A gyermekek a világ számos krízis-súlytotta részéből érkeznek: Afganisztánból, Pakisztánból, Szíriából, Koszovóból, Bangladesből, vagy éppen Szomáliából. Megérkezésüket követően ételt, tiszta ruhát, egy ágyat kapnak, ahol lepihenhetnek. Regisztrálja őket az otthon vezetője, ez alapján ellátják őket egy belső regisztrációs könyvvel, majd három napon belül humanitárius

³⁷ Hódmezővásárhelyen található még egy hasonló, ám igen korlátozott kapacitású intézmény.

tartózkodási engedélyt kapnak. Ugyanakkor, a gyermekek többsége, nyitott intézményről lévén szó, a megérkezésétől számított 48 órán belül távozik.

Az otthon vezetésének statisztikai szerint 2014-ben 600 gyermek érkezett a táborba, akik közül 400 gyermek csaknem azonnal továbbment, és 90%-uk két héten belül ismeretlen helyre távozott. (Az intézet egy ősfás park területén található, a gyermekek szabadon elhagyhatják a területét a nap során, üzletbe járnak, hosszabb ottlét esetén iskolába is elkezdnek járni, ami napi szintű Budapestre történő ingázást jelent.)

Egy ilyen helyzetben az intézményvezetőnek nincs ellenőrzése afelett, hogy mi történik a gyerekekkel az intézmény határán kívül. Felmerül annak gyanúja, hogy a gyermekek jelentős részét embercsempészek viszik tovább Nyugat-Európába, illetve annak veszélye, hogy a gyermekek közül néhányan emberkereskedők áldozatául esnek. A főti részleg vezetője köteles minden eltűnést 24 órán belül jelenteni a helyi rendőrségnek, a határőrségnek, valamint a gyámügynek. Amint azt a helyi rendőrségen megtudtuk, azon túl, hogy kiad a rendőrség egy általános körözést (ami rendszerint eredménytelen szokott lenni), további lépések egy ilyen bejelentést követően nem történnek, pedig az eltűnések száma nagyon jelentős: csak 2014-ben 456 gyermek tűnt el az otthonból (a Robotzsaru internetes adatbázis szerint).

Úgy tűnik, a rendőrség a meglehetősen magas esetszám ellenére nagyrészt elsiklik az eltűnések felett. Hasonló, háritó és bagatellizáló hozzáállásra utalt a helyi nyomozócsoport vezetőjével készült interjúnk is: a megkérdezett rendőr rámutatott, hogy meglátásuk szerint az eltűnt gyermekek többsége valójában nem is kiskorú (tehát az érintettek nem mondanak igazat), és leginkább idegenrendészeti eljárásnak kellene őket alávetni. A valóságban ezzel szemben a legtöbb gyerek családtagjai után igyekszik valamelyik nyugat-európai országba, és amikor tudomásukra jut, hogy milyen hosszadalmas eljárást jelent hazánkban a menekült státusz megszerzése (minimum egy év, de legtöbbször ennél több), kihátrálnak az eljárásból. Amint az otthon munkatársai elmondták, amíg a koszovói gyermekek csaknem azonnal továbbmennek, a szír, afgán, szomáliai kiskorúak általában maradnak. Az otthonba érkező migráns gyerekek 10%-a lány csupán (miközben az elmúlt évben csak fiúk jöttek).

A kísérő nélküli kiskorúak 18 éves koruk után is, maximum 24 éves korukig maradhatnak a főti gyermekotthonban az utógondozási program keretében. Ebben az időszakban havi harmincezer forint körüli szociális támogatásban részesülnek (az intézménynek jelenleg nincs még olyan gondozottja, aki kinöve a kiskorú kategóriából, elérte volna a 18-24 év közötti életkort).

Azokat a kiskorúakat, akik hosszútávon Fóton maradnak, az intézmény vezetője beiratja iskolába: ez a magyarországi integráció fő, és gyakorlatilag egyedüli formája számukra. Fóton több általános iskola működik, ám mivel a gyermekotthon viszonya a helyi intézményekkel nem túl jó, az otthonbeli kiskorúak Budapestre ingáznak naponta, hogy ott járjanak iskolába. Az első évben a frissen érkezett migráns gyerekek a Than Károly Gimnázium és Szakközépiskola ún. „migráns osztályába” járnak, ahol magyarul és angolul tanulnak. Akik maradnak, általában sikeresen be tudnak iratkozni az első évet követően az iskola „normál” évfolyamai közül valamelyikbe, és ott folytatják tanulmányaikat. A kísérő nélküli kiskorúak délután járnak az említett iskolába– ez az időbeosztás lehetővé teszi számukra, hogy napközben részmunkaidőben dolgozzanak. Néhány esetben az is előfordult, hogy a migráns fiatalok egyetemi tanulmányokat is kezdtek Magyarországon, ám ez rengeteg erőfeszítést és nehézség leküzdését követeli meg részükről, így ritka az ilyen eset (pl. afgán fiatal, aki orvosi diplomát szerzett). Az otthonban maradó kiskorúak mindenesetre járnak iskolába, ha másért nem, azért, mert havi „zsebpénzüket”, ami 3-4 ezer forint közötti összeg, is a rendszeres iskolalátogatáshoz kötik. Többségük azonban, amint eléri a 16 éves kötelező iskolalátogatási korhatárt, kimarad

az iskolából. További technikai nehézségként említi az intézmény vezetője az ebédeltetés ügyét: a délutáni oktatáshoz Főtről délelőtt 11 óra körül kell a tizenéveseknek elindulnia, csomagolt hideg étellel. Estére érnek haza, addigra nagyon éhesek. Az iskolai kantinban felszolgált ételeket nem tudja az otthon megfizetni, illetve ha volna is pénzügyi megoldás, szponzor, az ott készített ételek sokszor nem felelnek meg azoknak a vallási-kulturális előírásoknak, melyekhez e fiatalok igazodni szeretnének (elsősorban a disznóhús jelent problémát, illetve a disznózsírral készült ételek).

Mindent egybevetve, a fóti gyermekotthon számos technikai jellegű nehézséggel küzd (helyhiány, szociális munkások hiánya, pénzügyi források hiánya, az étkeztetés körüli problémák), és akkor még nem említettük a súlyosabb, a gyermekek jövőjét, további sorsát alapvetően meghatározó körülményeket, pl. a beiskolázás nehézségei. E kérdések mellé sorakozik a talán legkomolyabb, a gyermekek közvetlen testi-fizikai épségét, biztonságát érintő kérdés, e kísérő nélküli kiskorúak nagy számban történő, nyomtalan eltűnése. Erősen problematikusnak tartjuk, hogy szinte semmit nem tudni e gyermekek további sorsáról, biztonságáról, hova kerülnek, milyen körülmények közé, biztonsággal elérték e célállomásukat. Mindezen kérdések súlyos aggályokra adnak okot.

2. Táblázat: Harmadik országbeli bevándorló gyerekek integrációjára vonatkozó indikátorok

integrációs terület	Kimeneti indikátorok	Adatok	Forrás, megbízhatóság
migráns gyerekek/többségi gyerekek	iskoláskorú harmadik országbeli populáció	12 886 a teljes létszám, amiből 6 309 lány (49%). a külföldiek 1%-át alkotják a teljes iskoláskorú populációnak, ez mindkét nem esetében egyforma.	KSH: a statisztikai hivatal adatai 5 éves felbontású korcsoportok szerint szerepelnek (0-4, 5-9, 10-14, 15-19). A 15-19 éves csoport lélekszámát feleztük, ez tehát egy becsült szám.
	migráns lányok/migráns fiúk	gyengén teljesítők aránya ³⁸	rosszul teljesítők aránya 2009-ben: <ul style="list-style-type: none"> • Teljes populációban: 18% • külföldiek között: 14% • fiú: 24%

³⁸ Az olvasásban, matematikában, társadalomtudományokban rosszul teljesítő 15 évesek aránya.

		<ul style="list-style-type: none"> • külföldön született fiú: 13% • lány: 11% • külföldön született lány: 15% 	
korai iskolaelhagyók (KIE) ³⁹	KIE magasabb a külföldön született fiatalok között (14, 4%) mint a hazánkban született fiatalok között (11, 4%). Az alacsony számok miatt nemekre vonatkozóan nincsenek megbízható adatok.	Eurostat Megjegyzés: a KIE adatok nem megbízhatóak a kisméretű mintából adódóan.	
oktatásból kiesők ⁴⁰		Forrás: EMMI. Nincsenek adatok.	
harmadik országbeliek az óvodai iskola előkészítő programban	A harmadik országbeli migráns gyerekek száma az óvodákban: 1 307, közülük 428 (33%) lány. Az óvodában elhelyezett gyermekek 0, 4%-át teszik ki.	Forrás: EMMI. Nincsenek adatok.	
harmadik országbeli tanulók száma megfelelőn		Forrás: EMMI. Nincsenek adatok.	

³⁹ "Korai iskolaelhagyó", általánosságban a kifejezés azon 18 és 24 év közöttiekre vonatkozik, akik alacsonyabb képesítést nyújtó szakiskolát végeztek. Számukat a teljes 18-24 év közötti populációhoz való arányukban szokták kifejezni.

⁴⁰ Azokra a tanulókra utal, akik az iskolát a diploma megszerzés előtt hagyták el.

	él alacsonyab b osztályokb an		
<p><i>Narratív értékelés:</i> Az OECD PISA szerint, a külföldön született szülők gyermekei lényegesen jobban teljesítenek, főként matematikából és természettudományokból. Az olvasási pontszámuk 496, szemben a magyar gyerekek 489 pontos eredményével, a matematika eredményük 504 szemben a magyar gyerekek 478 pontos eredményével, a migráns gyerekek természettudományos eredménye pedig 510 pont volt a magyar gyerekek 495 pontjával szemben. A rosszul teljesítők alacsony aránya is azt mutatja, hogy a nyelvi nehézségek ellenére, a migráns gyerekek viszonylag jól teljesítenek az állami, magán és alapítványi iskolákban.</p>			
<p>Társadalmi befogadás</p>			
<p><i>Narratív indoklás:</i> Nincs olyan adat, mely alapjául szolgálhatna a harmadik országbeli migráns gyerekek társadalmi befogadásáról szóló indikátorok megalkotásához. Az Eurostat EU-SILC adatai lakossági survey-n alapulnak, melynek mintamérete túl kicsi ahhoz, hogy abból diszaggregálni lehetne a harmadik országbeli gyerekekre vonatkozó adatokat, tehát indikátorok készítésére sem alkalmasak. Még a migráns survey adatok sem alkalmasak e célokra, mivel azokat jellemzően felnőtt válaszadók között veszik fel.</p>			

III. Emberkereskedelem áldozatai

III.1. Bevezető: Azonosított esetek hiánya

A hivatalos adatok szerint az emberkereskedelem marginális probléma, ami csupán néhány áldozatot érint: a hatóságok által regisztrált emberkereskedelem áldozatainak (EKÁ) száma 2012-ben 57 fő volt, ám az áldozatok jellemzően magyarok. 2013-ban egyetlen emberkereskedelemként számon tartott eset áll rendelkezésre harmadik országbeli migránusra vonatkozóan. A statisztikák azonban távolról sem tükrözik a valóságot.

Az emberkereskedelem elismert probléma Magyarországon, e területen önálló kormányzati stratégia is született („Nemzeti Stratégia az Emberkereskedelem Ellen a 2013-2016 időszakra”). A kormányban kijelölt felelőse van e területnek: a Belügyminisztérium részeként tevékenykedő Emberkereskedelem Elleni koordinátor. Az emberkereskedelem áldozataira vonatkozó adatok gyűjtése azonban komoly problémát jelent Magyarországon. A legfontosabb adatforrást a különböző rendészeti adatbázisok jelentik: az Egyesített Nyomozati és Ügyészségi Bűnügyi Statisztika (ENYÜBS), a Robotzsaru (belső rendőrségi adatbázis), a Nemzeti Krízismenedzsment és Információs Szolgálat, valamint a Konzuli Szolgálatok. A migránsokra vonatkozó fő adatbázisok (BÁH, KSH) azonban nem „látják”, hogy az érintett személy emberkereskedelem áldozata-e. Az egyik problémát az emberkereskedelemre vonatkozó adatok területén azt jelenti, hogy az egyes adatforrások saját belső logikájuk szerint működnek és nincsenek harmonizálva.

A másik, talán még ennél is fontosabb probléma a magas látencia, melynek oka az az eljárás, melynek során az áldozatot beazonosítják. Az érintettnek azonosítania kell magát, miszerint emberkereskedelem áldozata és alá kell írnia, hogy együttműködik a hatóságokkal és egyben tanúskodik az emberkereskedővel szemben. Mindez feltétele annak, hogy a hatóságok emberkereskedelem áldozataként járjanak el vele szembe és az ezzel kapcsolatos védelemben, támogatásokban és szolgáltatásokban részesülhessen. Ugyanakkor tudjuk, hogy a harmadik országból származó emberkereskedelem áldozatai teljesen ki vannak szolgáltatva azoknak

személyeknek, akiket meg kéne vádolniuk a fenti bűncselekménnyel, félnek kihatárokat a hatóságoknak kiadni, hiszen nem tudhatják, mikor, milyen körülmények között fordulhatnak azok újra ellenük. Ráadásul, a nyelvi-kommunikációs problémák és bizalomhiány okán sem merik megtenni a feljelentést. Hiába számolt fel példának okáért egy távol-keleti bordélyt a rendőrség 2014-ben, egyetlen nő sem merete magát emberkereskedelem áldozataként azonosítani és az emberkereskedőkkel szemben tanúskodni.

A hazai helyzetet jól jellemzi, hogy a szakpolitikai dokumentumok (Az Emberkereskedelem Elleni Stratégia) és a szakértőkkel készített interjúk egyaránt, amikor „emberkereskedelem áldozatairól” beszélnek, olyan magyar állampolgárokról utalnak, akiket egy más (jellemzően EU-s) országba vittek és ott kényszerítettek munkára. Amikor integrációról beszélünk (speciálisan az emberkereskedelem áldozataira utalva), olyan áldozatokra gondolnak, akiknek magyarországi visszatérését segítik. A Belügyminisztérium szakértőivel készült interjúk során megtudtuk, hogy nagyon kevés olyan áldozat fordul elő, aki harmadik országbeli lenne. Az emberkereskedelem főként Magyarországról más, régi EU-s országok felé irányul, semmint hazánk felé más, nem-EU-s országból. A civil szervezetek is hazájukba visszatérő magyar áldozatokkal működnek együtt, az ő hazahozatalukat és reintegrációjukat segítik elő. Vagyis, e fejezet kezdeteként meg kell állapítanunk, hogy sem az állami, sem a civil aktorok információ szerint nem jelentős a harmadik országbeli emberkereskedelem áldozatainak száma Magyarországon; azaz valamennyi juttatás és jog teoretikus, eddig gyakorlatilag senki nem élt velük. Ugyanakkor, teljesen nem zárhatjuk ki ezen esetek létezését, különösen a magas látencia ismeretében, mely az egész területet jellemzi.

III.2. A maradáshoz való jog

III.2.1. Áldozatok beazonosítása

Az áldozatok beazonosítása különböző hatóságok – a rendőrség, valamint a Nemzeti Adó- és Vámhivatal – együttműködésével történik. Az áldozatok beazonosítása a 354/2012 sz. Kormányhatározaton alapul.

III.2.2. Gondolkodási idő joga

A 2007/II törvény, valamint a 114/2007-es kormányhatározat alapján az emberkereskedelem áldozatai gondolkodási időre jogosultak. Az emberkereskedelem áldozatainak 30 nap áll rendelkezésére annak eldöntésére, együtt kívánna-e működni a hatóságokkal (rendőrség, Nemzeti Adó- és Vámhivatal). Ha az együttműködés mellett döntenek, átmeneti letelepedési engedélyt kapnak. A harminc napos gondolkodási idő során az érintett személy jogosult az emberkereskedelem áldozatainak járó segélyre, viszont munkát nem vállalhat.

III.2.3. Tartózkodási engedélyhez való jog

A gondolkodási időszak lejártát követően az áldozat, amennyiben úgy dönt, hogy együttműködik a hatóságokkal, humanitárius alapon tartózkodási engedélyt szerez hat hónapig terjedő időszakra, ami további hat hónapra meghosszabbítható. A humanitárius alapú tartózkodási engedély kiadása csak akkor szükséges, ha egyéb jogalapja a Magyarországon tartózkodásnak nincs (munka, családjegyesítés, menekültkérelem). Az engedély visszavonható, amennyiben a körülmények, melyek alapján azt kiállították, már megszűntek (pl. a nyomozás befejeződött). Ebben az esetben az emberkereskedelem áldozata tartózkodási engedély egyéb alapon történő kiállítását kérheti.

III.3. A jóléti juttatásokhoz való hozzáférés

Az emberkereskedelem áldozatainak járó segélyek és juttatások összegzése a 114/2007 Kormányrendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007 évi II tv. végrehajtásáról című dokumentumban található. E szabályozás szerint, az emberkereskedelem áldozatai jogosultak (1) szállásra vagy közösségi házban való elhelyezésre,

(2) egészségügyi ellátásra, (3) pénzügyi segítségre 12 hónapon át a tartózkodási engedély kiállításának napjától kezdődően.

A beazonosított áldozat ingyenes szállást és egyéb ellátást kap közösségi szálláson és/vagy befogadó állomáson két hónapra, amennyiben nem rendelkezik a minimum nyugdíjat meghaladó jövedelemmel (28 500 forint). Amennyiben jövedelmük meghaladja ezt az értéket, úgy öt hónapon belül vissza kell fizetniük az ingyenesen igénybe vett szolgáltatások díját. Egészségügyi ellátásban az emberkereskedelem áldozatai a közösségi szállásokon részesülnek, illetve azok, akik nem közösségi szálláson élnek, a legközelebbi háziorvoshoz fordulhatnak. Speciális egészségügyi ellátásban a körzeti egészségügyi megbízott által kijelölt helyen részesülhetnek. Ha az emberkereskedelem áldozata, akkor is jogosult ingyenes egészségügyi ellátásra, ha nem rendelkezik munkával (így társadalombiztosítással sem).

Azok a harmadik országbeliek, akiket emberkereskedelem áldozataként azonosítottak be, anyagi segítségre is jogosultak. A befogadó szállásról vagy közösségi szállásról való kiköltözését követően még 12 hónapon át jogosult az áldozat további támogatásra. A BÁH határozza meg, hogy adott személy meddig tekinthető jogosultnak a támogatásra. A jogosultságot illetve annak mértékét az érintett illetve a vele élő hozzátartozó jövedelmi helyzete határozza meg.

III.4. Speciális szükségletekkel bírók az emberkereskedelem áldozatai között

A Bevándorlásról szóló törvény⁴¹ 2. bekezdése szól a „speciális szükségletekről”:

t) „azon személy, aki különleges vagy kiemelt bánásmódban való részesülést kíván” azon kísérő nélküli kiskorúakra vonatkozik, illetve sérülékeny személyekre, különösen kiskorúakra, idős személyekre, mozgásukban korlátozottakra, várandós anyákra, gyermeküket egyedül nevelő szülőkre, illetve olyan személyekre, akik kínzás, szexuális erőszak áldozatává estek, és velük kapcsolatban speciális igények merülnek fel helyzetük alapos megismerését követően.

Arra vonatkozóan nincsenek külön szabályozások, hogy az emberkereskedelem áldozatainak, ezen belül is a különböző kategóriákba tartozó egyének speciális szükségleteire miként kell válaszolnia a hatóságoknak.

III.4.1. Iskoláztatás

A Bevándorlásról szóló törvény 92. bekezdése szerint, a nem-magyar állampolgárságú kiskorúak jogosultak iskola előkészítő szolgáltatásokra, valamint vonatkozik rájuk az iskoláztatási kötelezettség; e téren a magyar állampolgárokkal megegyező jogok illetik meg őket. Nincs külön törvényi bekezdés vagy szabályozó dokumentum a harmadik országbeli emberkereskedelem áldozataira vonatkozóan. Mivel nincsenek harmadik országbeli elismert áldozatai az emberkereskedelemnek, így kifejezetten rájuk szabott programok sem léteznek (pl. nyelvoktatás)

III.4.2. Munka

Azon harmadik országbeli migránsok, akik humanitárius tartózkodási engedélyt szereznek az „egyszerűsített eljárás során”, munkavégzésre jogosultakká válnak. Utóbbi eljárás az *Összevont Engedély Irányelve (2011/98/EU)* alá tartozik, és a harmadik országbeli migráns kérelme alapján állítják ki, mely 90 napot meghaladó tartózkodásra kér engedélyt, adott munkaadóval kötendő munkaszerződés engedélyezésére. Az Összevont engedélyre jogosultak, beleértve a harmadik országbeli emberkereskedelem áldozatait, szabad hozzáféréssel bírnak a magyar munkaerőpiachoz.

⁴¹ 114/2007 Kormányrendelet a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról és tartózkodásáról szóló 2007 évi II tv. végrehajtásáról

III.4.3. A harmadik országbeli emberkereskedelem áldozatainak integrációjára vonatkozó indikátorok

Kimeneti indikátorok e területen nem léteznek, mivel az utóbbi két évben csupán egyetlen harmadik országbeli emberkereskedelem áldozatát regisztráltak.

Konklúzió

Magyarország EU-tagságából fakadóan a közpolitikák különböző területeit és szektorait EU-konformmá kell tennie; igaz ez a migráns integráció területére is. Kutatásunk során arra a következtetésre jutottunk, hogy a szakpolitikák harmonizációja az EU-s normákkal nagyrészt megtörtént. Ugyanakkor kutatásunk rámutat, hogy jelentős disszonancia áll fenn a migráns integrációra vonatkozó szakpolitikák és irányelvek, illetve a migránsok társadalmi beilleszkedésének mindennapi gyakorlata között.

E jog- és közpolitikai harmonizáció egyik fontos lépése a közelmúltban elfogadott „Migrációs Stratégia”, mely összegzi a hazai bevándorlással kapcsolatos legfőbb kormányzati elképzeléseket. Ugyanakkor, e dokumentum csupán egy fejezetben foglalkozik a migránsok integrációjának szakpolitikai hátterével. Magyarország még nem alkotta meg az(oka)t speciális dokumentum(ka)t, mely(ek) az állam szerepére és kötelezettségeire fókuszálnak a harmadik országbeli migránsok integrációja kapcsán. Elvileg – legalábbis a Migrációs Stratégia alapján – a migránsok integrációjának kérdéseit a domináns szakpolitikák kezelik, azaz a migráns integráció feladatát az egyes intézményrendszerekhez delegálják. Ez a gyakorlat ugyan nem áll ellentétben az EU-s elvekkel, a gyakorlatban azonban a migráns populációra eső figyelem teljes hiányába torkollik Magyarországon. A szektorális szakpolitikák – az oktatás, munkaügy, szociális integrációra irányuló szakpolitikai dokumentumok – egyike sem nevezi meg a harmadik országbeli migránsokat, és a mindennapokban is alig kapnak segítséget a beilleszkedéshez. Ehelyett, a harmadik országbeli migránsok integrációjával kapcsolatos munka nagy részét az állam kiszervezi a civil szférába, akik a migránsok egyes alcsoportjaira (pl. nők, menekültek) vagy szakpolitikai területekre fókuszálva (leggyakrabban, az oktatás területére) szervezik programjaikat, többnyire az Európai Unió Integrációs Alapjának támogatásával. A kutatás során azt tapasztaltuk, hogy ez egyrészt egy alapvetően hatékony megközelítés, mivel a migránsok alacsony népességarányából és földrajzilag koncentrált elhelyezkedéséből adódik, hogy nagy szakpolitikai rendszereket nem érdemes egységesen e feladatra felkészíteni; a civil szféra viszont megfelelő finanszírozás mellett sokkal célzottabban és jobban tudja ellátni e feladatot az integráció számos területén (magyar mint idegen nyelv oktatás, iskolai integrációt támogató foglalkozások szervezése stb.). Ugyanakkor ennek a stratégiának a következménye, hogy az állami intézmények nem tartják sajátjuknak ezt a feladatot, pedig számos olyan terület van, ahol az állam szabályozó vagy rendszerszintű beavatkozására volna szükség (pl. iskolai végzettség elismertetése; az oktatási rendszerbe automatikusan nem illeszthető tanulók ellátása; tanárképzés; munkaerőpiaci rendszer ellátásai). A migráns integráció komoly hiányosságai e területeken találhatók.

Az egyetemi diplomák és egyéb iskolai bizonyítványok elismertetése jelenti az egyik legnagyobb problémát a harmadik országbeli nők integrációja során. A diplomák elismertetéséért felelős hivatal komoly akadályokat gördít az elismertetés folyamatába, egyrészt a bürokratikus és átláthatatlan eljárás miatt, másrészt a komoly költségekből kifolyólag. Mindeközben, a legtöbb potenciális munkaadó Magyarországon elismert diplomát kér a harmadik országbeli munkavállalóktól. Ami a harmadik országbeli nők oktatását illeti, melynek nyilvánvalóan messzemenő hatása van a munkaerőpiaci integráció esélyeire, azt tapasztaltuk, hogy magyar nyelvi oktatás csak sporadikusan vagy egyáltalán nem áll az érintettek rendelkezésére, miközben a munkahelyek többségén a megfelelő magyar nyelvi tudás alapfeltétel. Az egyetlen kivétel e téren néhány nyelvtanfolyam (a Tudomány Nyelviskola vagy a Menedék Egyesület keretei között), mely ingyenes, vagy kedvezményes díjú órákat kínál és az Európai Integrációs Alap finanszírozásával jöhetett létre. Terepmunka-tapasztalataink, valamint a vonatkozó szakpolitikai dokumentumok is arról tanúskodnak, hogy a magyar állam semmiféle speciális lépéseket vagy intézkedéseket nem tesz/tett a harmadik országbeli nők szakmai képzése terén, utóbbiak munkaerőpiaci integrációját elősegítve ezáltal.

A szakpolitikák alapján, illetve a migránsokkal készített interjúkból is az derül ki, hogy a gyermekellátási rendszer szolgáltatásaihoz való hozzáférés viszonylag zökkenőmentes. Azok a harmadik országbeli nők, akik hosszútávú tartózkodási engedélyt szereztek és érvényes lakcímkártyával rendelkeznek, a magyar állampolgárokkal megegyező jogosultságokkal bírnak, tehát jogosultak a gyermekellátási rendszer szolgáltatásaira (beleértve az anyagi jellegű támogatásokat és a bölcsődei, óvodai elhelyezést is). Ugyanakkor, az intézményekben már nem jut külön figyelem a migránsokra, általában senki nem látja el őket kellő információval, illetve segítséggel ahhoz, hogy felülkerelkedjenek a migráns helyzetekkel együttjáró nyelvi és kulturális akadályokon.

A harmadik országbeli migráns gyerekek integrációja során hasonló problémák merülnek fel, mint a migráns nők esetében. A szakpolitikák és jogi előírások szerint a közoktatáshoz szabad hozzáféréssel rendelkeznek, ugyanez mondható el az egészségügyi ellátás vonatkozásában is. A valóságban azonban kevés tevőleges segítségben, támogatásban részesülnek az oktatási intézményekben, iskolákban való napi integrációjuk során. Ez alól csak azok az iskolák képeznek kivételt, amelyek együttműködnek az integrációt támogató civil szervezetekkel. A helyzetet jól tükrözi, hogy nagyon sok migráns gyerek (illetve szüleik) magánoktatási intézményeket választ az állami iskolák helyett, miközben azok egy sokkal költségesebb megoldást jelentenek számukra.

A harmadik országbeli gyermekek integrációja a magyarországi oktatási rendszerben általános iskolai szinten egyes adminisztratív kritériumokhoz kötött (tartózkodási engedély, lakcímkártya), ám a valódi problémák a formai követelmények teljesülését követően kezdődnek. Néhány kivételtől eltekintve a magyar állami iskolák és a pedagógusok nem felkészültek olyan migráns gyerekek fogadására, akik nem beszélnek magyarul, és a magyartól eltérő oktatási rendszerekben/ intézményekben tanultak korábban. Az állam nem biztosít automatikusan anyagi támogatást vagy pedagógiai segítséget az ilyen gyerekek integrációjának többletfeladataihoz, és a közoktatásban tanuló migráns gyerekek nem részesülnek speciális magyar nyelvi képzésben sem. Általában a nyelvet a tanórákon, a padba ültetve sajátítják el, nagyrészt önerőből. Vannak természetesen pozitív példák is, azok az iskolák, amelyek civil szervezetekkel együttműködve, uniós forrásból finanszírozott integrációs programot működtetnek; ugyanakkor e programok fenntarthatósága hosszú távon mindig kérdéses éppen a pénzügyi háttér időszakos jellege miatt.

A harmadik országbeli gyerekek középiskolai integrációja még az előbbieknél is problematikusabb. A középiskolai rendszerbe való belépés ugyanis teljesítmény-alapú, azaz sikeres felvételihez kötött, ami pedig nyelvtudást, illetve a magyarországi általános iskolai curriculum jó ismeretét feltételezi. A frissen érkezett középiskolás korú harmadik országbeli gyerekek nyilvánvalóan nem tudnak megfelelni ezeknek a követelményeknek. Ahelyett, hogy életkoruknak és kognitív képességeiknek megfelelő középiskolákba integrálnák őket, az általánosan alkalmazott megoldás az, hogy visszatorolják őket az általános iskola valamely felsőbb osztályába, amelynek kötelessége felvenni a beiskolázási körzetébe tartozó gyermekeket.

A hazai gyermekvédelmi rendszer a kísérelő nélküli kiskorúak ellátására nagyon kevés figyelmet és forrást biztosít. Mindenképp jelentős fejlemény, hogy e gyerekeket a gyermekvédelem intézményeibe utalják és nem a határrendészet menekültügyi állomásai látják el őket. Ugyanakkor szembeötlő a kapacitáshiány: formálisan két intézmény fogad ilyen státuszú gyerekeket, a gyakorlatban azonban a kísérelő nélküli kiskorúakat jellemzően egyetlen intézményben fogadják (Fóti Gyermekotthon). A tavalyi évben a gyermekotthon 34 fős kapacitással rendelkezett, míg csak November elejéig közel 600 kísérelő nélküli kiskorú érkezett hazánkba. A gyerekek nagy többsége érkezését követően hamarosan megszökik az intézményből, és a hatóságok csak formálisan keresik őket, ténylegesen nem sokat tesznek az előkerítésük érdekében. A juttatások tekintetében nagy eltérések mutatkoznak a hivatalos menedékkérők között és azok között, akik nem nyújtottak be menekültkérelmet. A

gyermekvédelmi és gyámsági rendszerben a közelmúltban bekövetkezett centralizáció és átszervezések ugyancsak aggodalomra adnak okot szakértői körökben.

Az emberkereskedelem felismert probléma Magyarországon, részletesen e kérdéssel Az *Emberkereskedelem Elleni Küzdelemről Szóló Nemzeti Stratégia (2013-2016)* foglalkozik.

E dokumentum alapján, a harmadik országbeli emberkereskedelem áldozatainak járó segítség és juttatások teljes mértékben megfelelnek az EU-s irányelveknek. Az emberkereskedelem áldozatainak joga van gondolkodási időre, és amennyiben úgy döntenek, hogy együttműködnek a hatóságokkal, ideiglenes védelmet nyújtó tartózkodási engedélyt kapnak. A folyamat, mely során az érintettek elismert emberkereskedelmi áldozatokká válhatnak olyan jellegű, hogy az áldozatok nagy többségben nem azonosulnak e kategóriával. Kutatási eredményeink arra mutatnak rá, hogy az elismerési folyamat két legproblematisabb szakasza az áldozat beazonosítása és a gondolkodási szakasz, mindkettő írásos együttműködési nyilatkozaton alapszik, valamint az elkövetők elleni vallomástételt feltételez, ami a gyakorlatban egy nagyon nehéz pszichológiai szituációt jelent, valamint az áldozatot közvetlen fizikai veszélybe is sodorhatja. Azok az áldozatok, akik a hatóságokkal való együttműködés mellett döntenek, egy hat hónapos ideiglenes tartózkodási engedélyt kapnak, ami további hat hónapra hosszabbítható meg. Az emberkereskedelem elismert áldozatai közösségi szálláson való elhelyezésre jogosultak, illetve 12 hónapon át tartó pénzügyi segítségre. Mindezek ellenére jelentős a látencia; 2013-ban egyetlen hivatalosan beazonosított és elismert harmadik országbeli áldozat volt.

A harmadik országbeli migránsok (illetve speciálisan e csoporton belül a nők, gyerekek és emberkereskedelem áldozatainak) integrációja, illetve annak értékelése nagy kihívást jelent Magyarország esetében a megfelelő adatok hiányában; ebből következően indikátorok is csak nagyon korlátozottan képezhetők. A legfontosabb probléma abból adódik, hogy a migránsok aránya Magyarországon rendkívül alacsony, a lakossági survey-k csupán néhány (2-10) migránst tartalmaznak, így az adatokból semmit nem lehet megtudni a lakosság e szeletéről. Két olyan adatforrás van, mely elvileg alkalmas arra, hogy indikátorokat képezhessünk belőlük: a népszámlálási adatok, valamint a Munkaerőpiaci felvétel (Labour Force Survey). A népszámlálás hátránya, hogy csak minden tíz évben kerül sor rá, valamint, hogy meglehetősen kevés információt hordoz, ami releváns a harmadik országbeli migránsok integrációja szempontjából. Az LFS adatok gyűjtése éves szintű, és megfelelően nagy mintával dolgozik ahhoz, hogy a migránsok egyes alcsoportjairól (pl. harmadik országbeli nők, gyerekek) is releváns információkhoz juthassunk. Ugyanakkor a migráns integráció néhány fontos aspektusa nem része az LFS kérdőíveknek. Az adatok megbízhatóságának problémája valamennyi azon országot érinti, ahol kicsi a migráns populáció.

Alternatívát jelenthet egy olyan survey megalkotása, mely kifejezetten a harmadik országbeli migránsokra fókuszál, de ez sem egyszerű feladat: Nagyon nehéz és költséges survey mintát megalkotni egy ilyen kicsi, ugyanakkor heterogén populációra, mely nyelvében, lakhatási körülményeiben, válaszadói készségében is nagyon eltérő. A harmadik országbeli migránsok „nehezen elérhető” csoportnak számíthatnak sok tekintetben. Fontos kezdeményezésnek számít a 2012-es Immigrant Citizen Survey, melyet Budapesten vettek fel (párhuzamosan más európai nagyvárosokkal). Véleményünk szerint, fontos szem előtt tartani az integrációs indikátor-képzés költségeit és hozadékait, amikor egy ilyen kis létszámú populációról van szó (harmadik országbeli nők, gyerekek, valamint emberkereskedelem áldozatai). Amennyiben az adatokat lakossági survey-ekből nyerjük, azok érvényessége a nullához közelít, viszont a fókuszált survey-k költségesek és sokszor nehezen kivitelezhetőek.

Interjúlista

Szakértők

EMMI, jogész köztisztviselő, a nemzetközi iskolák felelőse és a migráns gyerekek oktatásának jogi szakértője;

Belügyminisztérium, az Emberkereskedelem Elleni Stratégia csoportjának vezetője;

Egy 10. kerületi iskola igazgatóhelyettese, ahol nagyszámú migráns gyermeket integrálnak;

A Főti kísérő nélküli kiskorúak otthonának vezetője;

A helyi rendőrség kivizsgáló csoportjának vezetője, a főti körzethez tartozó kiskorúak eltűnéseit vizsgáló felelős rendőr;

Migránsok

Fiatal mexikói nő;

Indiai nő, egy gyermek édesanyja;

Vietnámi nő, vállalkozó, két iskoláskorú gyermek édesanyja;

Kínai nő, vállalkozó, két iskoláskorú gyermek édesanyja;

Vietnámi nő, három gyermek édesanyja;

Indiai férfi, két óvodáskorú gyermek édesapja.

Kutatók/ akadémikusok

A 2009-es Migráns Survey vezető kutatója;

Az Immigrant Citizen Survey (2012) vezető kutatója;

Diszkriminációs vizsgálat (folyamatban) vezető kutatója;

Human Trafficking of Children elnevezésű kutatás vezető kutatója.

Referenciák

Barna Mária, Luu Lan Anh Nguyen és Várhalmi Zoltán. Az én házam egy keleti ház a nyugati világban – Nemi szerepek és beilleszkedés a konfuciánus és muszlim hagyományú országokból származó bevándorlók. Budapest: ICCR, 2012.

Cazenave, Pierre és Savai Rita. National Background Research on Non-Asylum-Seeking Foreign Unaccompanied Minors in Hungary. Mario Project, April 2012.

Danka Balázs. *Migráció a felsőoktatásban*. Budapest: BÁH, 2010.

Fanjul, Gonzalo. *Children of the Recession: The Impact of the Economic Crisis on Child Well-Being in Rich Countries*. Innocenti Report Card 12: Children in the Developed World. Ed. Rick Boychuk. UNICEF Office of Research, 2014. <http://www.unicef-irc.org/publications/pdf/rc12-eng-web.pdf>.

Feischmidt Margit és Nyíri Pál. *Nem kívánt gyerekek? Külföldi gyerekek a Magyar iskolákban*. Budapest: MTA ENKI, 2006.

Gárdos Éva és Juhász Judit. *Country Report Hungary*. Prominstat, February, 2010.

Gárdos Éva et al. *Fejlesztési tanulmány, Integrációs indikátorok*. 2009.

Gödri Irén és Tóth Pál Péter. *Bevándorlás és beilleszkedés – A szomszédos országokból Magyarországra irányuló bevándorlás az ezredfordulón*. KSH NKI Kutatási Jelentések 89. Budapest: KSH NKI, 2005.

Göncz Borbála, E. Szanyi-F és Lengyel György. A bevándorlók jóléti helyzete Magyarországon. In András Kováts (ed.), *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*. Budapest: MTA TK KI, 2013.

Göncz Borbála et al. Felmérés a bevándorlók civil integrációjáról. Pro Publico Bono Online, December 2011.

Hárs Ágnes. A nemzetközi migráció a számok és a statisztika tükrében. *Statisztikai Szemle*, vol. 87, no. 7-8 (2009): 682-711.

Hárs Ágnes. Harmadik országbeli migránsok munkaerőpiaci. In András Kováts (ed.), *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*. Budapest: MTA TK KI, 2013.

Hárs Ágnes. Külföldi munkavállalók statisztikai számbavételének kérdéseiről. *Demográfia*, vol. 46, no. 2-3 (2003): 226-244.

Hárs Ágnes és Tóth Judit. *Változó migráció – változó környezet*. Budapest: MTA ENKI, 2010.

Kováts András. Bevándorlók integrációja Magyarországon a korábbi kutatások adatai alapján. In Kováts A. (ed.), *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*. Budapest: MTA TK KI, 2013a.

Kováts András. Bevándorlók társadalmi integrációja – koncepciók és indikátorok. In Kováts A. (ed.), *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*. Budapest: MTA TK KI, 2013b.

Kováts András (ed.). *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*. Budapest: MTA TK KI, 2013c.

Melegh Attila, Kovács Éva és Gödri Irén. *“Azt hittem, célt tévesztettem” – A bevándorló nők élettörténeti perspektívái, integrációja és a bevándorlókval kapcsolatos attitűdök nyolc európai országban*. KSH NKI Kutatási Jelentések 88. Budapest: KSH NKI, 2010.

Örkény Antal és Székelyi Mária. A választójog gyakorlása a bevándorlók körében. In Kováts A. (ed.), *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*. Budapest: MTA TK KI, 2013.

Örkény Antal és Székelyi Mária. *Az idegen Magyarország – Bevándorlók társadalmi integrációja*. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest: MTA ENKI, 2010.

Schumann Róbert. Magyarországi migránsok iskolázottsága. In Kováts A. (ed.), *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*. Budapest: MTA TK KI, 2013.

Sik Endre. Nem mérlegelünk – Nem kellene az idegenek. Tárki, Tárkitekintő, 2013. http://www.tarki.hu/hu/news/2012/kitekint/20120516_idegenellenesseg.htm.

Sik Endre – Várhalmi Zoltán (2010): A diszkriminációs tapasztalat forrásai. In: Örkény – Székelyi (2010), 97-122.

Simonovits Bori. Bevándorlók diszkriminációja – kisebbségi és többségi szemmel. In Kováts A. (ed.), *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*. Budapest: MTA TK KI, 2013.

Tóth Judit. Migrációs jogi környezet. *Magyar Tudomány*, March 2013. <http://www.matud.iif.hu/2013/03/02.htm>.

Várhalmi Zoltán. Magyarországi migránsok identitása, kötődései. In Kováts A. (ed.), *Bevándorlás és integráció. Magyarországi adatok, európai indikátorok*. Budapest: MTA TK KI, 2013.

Co-funded by the European Union

